

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра обліку і аудиту

(повне найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»
ОБЛІК І АНАЛІЗ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ
З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС

спеціальність 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Облік і оподаткування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ОПм-21
Голубєв Владислав Олександрович

_____
(підпис)

Керівник:
к.е.н., доцент
Московчук Алла Тимофіївна

_____
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2025 р.
к.е.н., доцент
Гарант освітньої програми:
Жураковська Ірина Володимирівна

_____
(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра обліку і аудиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

Освітня програма: ОП «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к.е.н., доцент Оксана НУЖНА

« ___ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ГОЛУБЄВУ Владиславу Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Облік і аналіз доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас

Керівник роботи: Московчук Алла Тимофіївна, к.е.н., доцент

затверджені наказом закладу вищої освіти від «27» грудня 2024 року № 481/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи 13 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи. Нормативно-правові акти з регулювання питань обліку, оподаткування та аналізу за темою дослідження, наукова література, посібники, статистичні довідники, первинні і зведені бухгалтерські документи, фінансова і статистична звітність за 2020-2024 роки.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність та класифікація доходів підприємств

1.2. Нормативне забезпечення обліку доходів підприємств промисловості

1.3. Характеристика методичного забезпечення аналітичної оцінки доходів

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС

2.1. Статистичне дослідження діяльності промислових підприємств

2.2. Аналітичне дослідження доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас

2.3. Облік доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС

ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу:

1. *Трактування суті економічної категорії «дохід» у нормативно-правових документах*
2. *Рівні нормативного забезпечення обліку доходів виробничих підприємств*
3. *Основні прийоми аналізу доходів*
4. *Динаміка кількості підприємств і чисельності працівників промисловості України*
5. *Обсяги виробництва продукції в розрізі секторів промисловості України*
6. *Обсяги виробництва продукції в розрізі секторів промисловості Волинської області*
7. *Аналіз динаміки доходів та прибутку ТОВ «Пластхім Україна»*
8. *Відображення в обліку доходів ТОВ «Пластхім Україна»*
9. *Впорядкування відображення окремих видів доходів в обліку ТОВ «Пластхім Україна»*
10. *Аналітичний облік доходів за номенклатурними позиціями ТОВ «Пластхім Україна»*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Розділ 1</i>	<i>Московчук А.Т., доцент</i>		
<i>Розділ 2</i>	<i>Московчук А.Т., доцент</i>		
<i>Розділ 3</i>	<i>Московчук А.Т., доцент</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Тлучкевич Н.В., доцент</i>		
<i>Консультант з ЕОМ</i>	<i>Нужна О.А., доцент</i>		

7. Дата видачі завдання 19 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 19.09.2024 р.</i>	
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 26.12.2024 р.</i>	
3	<i>Розділ 1</i>	<i>до 06.03.2025 р.</i>	
4	<i>Розділ 2</i>	<i>до 26.06.2025 р.</i>	
5	<i>Розділ 3</i>	<i>до 06.11.2025 р.</i>	
6	<i>Висновки</i>	<i>до 18.11.2025 р.</i>	
7	<i>Формування переліку джерел посилання</i>	<i>до 21.11.2025 р.</i>	
8	<i>Формування додатків</i>	<i>до 25.11.2025 р.</i>	
9	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 28.11.2025 р.</i>	
10	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 02.12.2025 р.</i>	
11	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 09.12.2025 р.</i>	
12	<i>Представлення кваліфікаційної роботи до захисту</i>	<i>до 13.12.2025 р.</i>	

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

(Голубев В.О.)

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

(Московчук А.Т.)

(прізвище, ініціали)

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КУ	–	Конституція України
ЗУ	–	Закон України
ЦКУ	–	Цивільний кодекс України
ГКУ	–	Господарський кодекс України
ПКУ	–	Податковий кодекс України
КВЕД	–	Класифікатор видів економічної діяльності
КМУ	–	Кабінет міністрів України
МФУ	–	Міністерство фінансів України
НП(С)БО	–	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку
МСФЗ	–	Міжнародний стандарт фінансової звітності
ПДВ	–	Податок на додану вартість
ТОВ	–	Товариство з обмеженою відповідальністю
AI	–	Штучний інтелект

АНОТАЦІЯ

Голубєв В.О. Облік і аналіз доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 Облік і оподаткування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025. 101 с.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків.

У першому розділі досліджено сутність економічної категорії «доходи» та підходи до класифікації у наукових працях та нормативних документах, висвітлено нормативно-правове забезпечення обліку доходів, проведено оцінку методичного забезпечення аналізу доходів промислових підприємств.

У другому розділі проведено аналіз статистичних даних промислових підприємств та доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас. Розкрито підходи щодо відображення в обліку доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас.

У третьому розділі висвітлено пропозиції з вдосконалення обліку доходів та використання аналітичних інструментів в дослідженні доходів для підвищення ефективності управлінських рішень.

Основний зміст роботи викладено на 86 сторінках. Робота містить 34 таблиці, 8 рисунків, перелік джерел посилання із 48 найменувань та 2 додатки.

Результати розробок можуть бути застосовані в практичній діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: доходи, чистий дохід, облік доходів, нормативне забезпечення, методика аналізу.

ANNOTATION

Holubiev V.O. Accounting and analysis of income of enterprises manufacturing plastic products. Manuscript.

Master's qualification paper, educational program «Accounting and Taxation», specialty 071 Accounting and Taxation. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025. 101 p.

The qualification paper consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

The first chapter explores the essence of the economic category «income» and approaches to classification in scientific works and regulatory documents, highlights the regulatory and legal support for income accounting, and assesses the methodological support for the analysis of income of industrial enterprises.

The second chapter analyzes statistical data of industrial enterprises and the income of enterprises manufacturing plastic products. Approaches to reflecting the income of enterprises manufacturing plastic products in accounting are revealed.

The third chapter highlights proposals for improving income accounting and the use of analytical tools in the study of income to enhance the effectiveness of management decisions.

The main content of the paper is presented on 86 pages. The paper contains 34 tables, 8 figures, a list of references with 48 items, and 2 appendices.

The results of the developments can be applied in the practical activities of the industrial enterprise.

Key words: income, net income, income accounting, regulatory support, analysis methodology.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ	12
1.1. Економічна сутність і класифікація доходів підприємств	12
1.2. Нормативне забезпечення обліку доходів підприємств промисловості	22
1.3. Характеристика методичного забезпечення аналітичної оцінки доходів	32
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС	42
2.1. Статистичне дослідження діяльності промислових підприємств	42
2.2. Аналітичне дослідження доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас	55
2.3. Облік доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас	64
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС	74
Висновки до розділу 3	83
ВИСНОВКИ	84
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	87
ДОДАТКИ	94

ВСТУП

Актуальність теми. Дохід це показник, що характеризує успішність діяльності будь-якого підприємства та є основою для формування прибутку. Якісна організація обліку доходів забезпечує достовірне та своєчасне відображення фінансових операцій, що є необхідним для внутрішнього контролю, аудиту та звітності. Аналіз доходів дозволяє виявити тенденції змін та невикористані внутрішньовиробничі резерви для підвищення ефективності виробництва. Дослідження облікового забезпечення та аналізу доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас є актуальним, має практичне значення і сприяє розробці дієвих рекомендацій для зміцнення їх фінансової стабільності та конкурентоспроможності.

Питання обліку і аналізу доходів підприємств є актуальними для зарубіжних і вітчизняних науковців та практикуючих бухгалтерів. Вдосконалення обліку і аналізу доходів підприємств вивчають: Onie S., Ma L., Spiropoulos H., Wells P. Яворська Т. І., Соболевська О. О., Волобуєв О. С., Мулик Т. О., Козаченко А. Ю., Степаненко О. І., Іляш О. І., Мартинюк А. В., Московчук А. Т., Дубініна М. В., Чебан Ю. Ю., Рибаківа Л. П., Бержанір І. А., Бондаренко Н. М., Гончар К. С., Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Гайбура Ю., Грицаєнко Г. І., Кубіній Н.Ю та інші. Однак, розглянуті авторами проблеми дають підстави вважати, що існує ряд теоретичних і практичних питань, що вимагають подальшого вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота магістра виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри обліку і аудиту за темою «Інформаційний базис обґрунтування управлінських рішень: теорія, методика, практика» (№ д/р: 0123U101275, 2023-2025 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення обліку і аналізу доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас.

Досягнення поставленої мети передбачило формування і виконання наступних наукових і практичних завдань:

- систематизувати наукові дослідження щодо трактування суті доходів підприємств;
- дослідити нормативно-правове забезпечення обліку доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас та методичні підходи до аналізу доходів;
- провести статистичну оцінку діяльності промислових підприємств України та Волинської області, зокрема й тих, які виготовляють вироби із пластмас;
- висвітлити підходи підприємств, що виготовляють вироби із пластмас до обліку доходів;
- провести аналіз доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас;
- узагальнити отриману інформацію та обґрунтувати шляхи вдосконалення обліку і аналізу доходів.

Об'єктом дослідження є процес обліку і аналізу доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень і практичних аспектів обліку та аналізу доходів підприємства.

Методи дослідження. У роботі використано наукові методи, такі як: систематизація та узагальнення – для систематизації та об'єднання різних наукових поглядів на сутність понять «дохід», «облік доходів» та «аналіз доходів» у контексті промислових підприємств; спостереження – для визначення тенденцій діяльності промислових підприємств і, зокрема, підприємств з виробництва виробів із пластмас; порівняння – для дослідження динаміки показників; аналізу й синтезу, індукції та дедукції – для розкриття особливостей облікового забезпечення та проведення аналітичного дослідження доходів та ін.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові роботи вітчизняних вчених з питань обліку і аналізу доходів, матеріали науково-практичних конференцій, автореферати дисертацій, а також результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

удосконалено:

– підходи до ведення обліку доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас, що усувають неоднорідність відображення окремих видів доходів;

набуло подальшого розвитку:

– формування облікової політики з урахуванням галузевої специфіки та особливостей діяльності підприємств з виробництва виробів із пластмас;

– використання аналітичного обліку і формування управлінської звітності для проведення маржинального аналізу з метою оптимізації асортименту й цінової політики.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані у кваліфікаційній роботі магістра результати можуть бути використані для подальшого розвитку теоретичних досліджень з обліку доходів підприємств. Представлені в роботі пропозиції та рекомендації направлені на вдосконалення практичних аспектів обліку доходів, можуть бути використанні в діяльності підприємств з виробництва виробів із пластмас.

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота магістра є самостійно виконаним науковим дослідженням. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту при здійсненні теоретичних та прикладних досліджень обліку і аналізу доходів виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Всі твердження, висновки, результати дослідження, розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження пройшли апробацію на: XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки» (м. Луцьк, 2 листопада 2024 р.); XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку

обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки» (м. Луцьк, 7 листопада 2025 р.)

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра висвітлено автором в опублікованих тезах доповідей на конференціях.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків. Загальний обсяг роботи становить 101 сторінку друкованого тексту, в тому числі 34 таблиці на 36 сторінках і 8 рисунків на 8 сторінках. Робота містить 2 додатки на 7 сторінках, перелік джерел посилання включає 48 найменувань на 7 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення дослідження, наведено відомості про впровадження результатів кваліфікаційної роботи магістра.

У розділі 1 *«Теоретико-методичні засади обліку і аналізу доходів підприємств»* визначено сутність економічної категорії «дохід», розглянуто їх класифікацію. Наведено оцінку нормативного забезпечення обліку доходів. Висвітлено методичні підходи до аналізу доходів промислових підприємств.

У розділі 2 *«Облік та аналіз доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас»* проведено статистичну оцінку діяльності промислових підприємств за секторами економіки, а також підприємств з виробництва виробів із пластмас в Україні та Волинській області. Дано аналітичну оцінку доходів ТОВ «Пластхім Україна». Розкрито специфіку обліку доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас.

У розділі 3 *«Вдосконалення обліку і аналізу доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас»* окреслено практичні проблеми обліку доходів ТОВ «Пластхім Україна». Запропоновано шляхи вдосконалення обліку та використання його результатів для маржинального аналізу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність і класифікація доходів підприємств

Доходи підприємства – це індикатор результативності його діяльності та основне джерело фінансових ресурсів для забезпечення подальшого розвитку. Економічна природа цього показника є багатоаспектною, адже він відображає вартість реалізованої продукції та фінансовий підсумок усіх операцій, а також слугує об'єктом для перерозподілу коштів між різними зацікавленими сторонами та на різні цілі (для сплати податків і зборів, виплати заробітної плати, формування пенсійного фонду та фонду соціального страхування, виплати дивідендів, сплати відсотків за кредитами, реінвестування на користь майбутнього розвитку самого підприємства).

Дохід відіграє ключову роль у функціонуванні будь-якого підприємства, незалежно від форми власності, галузі чи масштабів діяльності. Загалом величина доходу визначається обсягами реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), рівнем розвитку підприємства, ефективністю управління та праці персоналу, а також впливом зовнішніх економічних чинників. Саме дохід є одним із показників, що характеризують фінансовий стан суб'єкта господарювання та відображають основну мету його діяльності – отримання економічних вигод.

Категорія «дохід» належить до найскладніших понять економічної науки, оскільки її сутність відображає не лише факт отримання коштів, а й результат створення економічної цінності в процесі виробництва. Її трактують у нормативно-правових документах та у своїх дослідженнях науковці. Сутність доходів у нормативно-правових документах зазвичай розглядається з позиції регламентації бухгалтерського обліку, що визначає формальні критерії їх визнання. Крім того, для потреб внутрішнього управління промисловим

підприємством дохід розглядається в окремому, управлінському, аспекті, що має свої особливості. В таблиці 1.1 приведено тлумачення суті економічної категорії «дохід» у нормативно-правових документах.

Таблиця 1.1. – Трактування суті економічної категорії «дохід»
у нормативно-правових документах

Документ	Регульована сфера	Трактування суті доходу
1. Концептуальна основа фінансової звітності (Рада з МСБО, 2018)	Фундаментальні принципи міжнародного обліку	«Доходи – це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у вигляді надходження або збільшення активів, або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, окрім тих, що пов'язані з внесками учасників капіталу» [1].
2. МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»	Визнання доходу від звичайної діяльності	«Суб'єкт господарювання повинен визнавати дохід, щоб зобразити передачу обіцяних товарів або послуг клієнтам у сумі, яка відображає компенсацію, право на яку суб'єкт господарювання очікує отримати в обмін на ці товари чи послуги» [2].
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (П(С)БО 15)	Національний облік доходів підприємств	«Дохід – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена» [3].

Джерело: систематизовано автором.

Концептуальна основа фінансової звітності (Рада з МСБО) надає найбільш фундаментальне визначення доходу як елемента фінансової звітності. Суть трактування зводиться до того, що дохід – це не просто грошовий потік, а подія, що збільшує чисту вартість (власний капітал) підприємства, і виникає вона лише внаслідок діяльності, а не за рахунок внесків власників.

МСФЗ 15 є сфокусованим на доходах, які виникають саме внаслідок угод із клієнтами. Хоча стандарт не дає окремого загального визначення категорії «дохід», він встановлює основний принцип визнання доходу.

Основним документом, що дає визначення суті доходу, регулює процес його визнання та склад доходів у фінансовій звітності підприємств, є Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Ключовими аспектами трактування суті доходу, згідно з національними стандартами, є акцент на економічних вигодах, що призводять до зростання власного капіталу підприємства. Процес визнання, оцінки та класифікації доходу регламентується не лише НП(С)БО 15, але й іншими стандартами, які впливають на його формування та відображення у звітності. Крім НП(С)БО 15, сутність доходу опосередковано розкривається в інших стандартах, які регулюють окремі види діяльності та операцій. Це НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 7 «Основні засоби», НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» не містить окремого визначення доходу, але структурує та класифікує доходи на:

- «– чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші доходи (операційні, фінансові, інші звичайні)» [4].

Цей підхід розкриває складові загальної категорії доходу, дозволяє визначити і проаналізувати його структуру.

НП(С)БО 7 «Основні засоби» – регулює визнання доходу від вибуття основних засобів. «Дохід визначається як різниця між чистою виручкою від реалізації та залишковою вартістю активу» [5].

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» регулює «визнання інших операційних доходів у сумі відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості» [6].

Суть економічної категорії «дохід» також вивчають і уточнюють науковці. Проведені дослідження забезпечують теоретичне підґрунтя для формування нормативно-правових документів, зокрема стандартів бухгалтерського обліку, сприяють чіткому розмежуванню понять та уніфікації національних правил із міжнародними. Трактування суті доходів вітчизняними науковцями представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. – Сутність економічної категорії «дохід» у трактуванні вітчизняних науковців

Автор	Визначення категорії «дохід»
Яворська Т.І.	«Підґрунтям економічного підходу щодо визначення поняття доходу підприємства є термін «виручка», тобто обсяг продажу виробленої підприємством продукції (робіт, послуг)» [7, с. 103].
Статистичний збірник «Сільське господарство України»	«Дохід – це максимальна кількість засобів, які можна витратити протягом деякого періоду часу за умови, що відповідно до наявних очікувань капітальна вартість (у грошовому виразі) майбутніх надходжень залишиться попередньою; дохід – це максимальна кількість засобів, які індивід може витратити протягом даного періоду і які він очікує витратити протягом кожного наступного періоду» [8].
Фальченко О., Волобуєв О.	«...дохід – це максимальна кількість засобів, які включають грошові кошти і натуральні надходження, одержані або виготовлені особою за рік для підтримання фізичного, морального, економічного, а також інтелектуального стану, які він може потратити, але тільки за обставин, що очікувана вартість у грошовому вираженні майбутніх надходжень залишиться на попередньому рівні» [9, с. 69].
Мулик Т. О	«Дохід підприємства — це надходження активів одержаних внаслідок його діяльності за певний період часу у вигляді збільшення економічних вигід, що приводить до зростання капіталу суб'єкта господарювання» [10, с. 69].
Козаченко А. Ю.	«Дохід означає безпосереднє одержання підприємством певних активів (матеріальних ресурсів чи грошей) або зменшення сум зобов'язань, що призводять до збільшення суми власного капіталу (за мінусом збільшення сум капіталу з внесків власників або учасників)» [11, с. 36].
Степаненко О.І., Матковська В.О.	«Для кожного виду діяльності підприємства дохід розглядається як збільшення вигод, які отримані чи підлягають отриманню внаслідок продажу готової продукції, товарів, матеріальних цінностей, а також внаслідок використання активів іншими суб'єктами (у вигляді відсотків, роялті, дивідендів)» [12, с. 70].
Попович О., Задерака Н., Федоренко Д.	«...дохід залежить від обсягів продажів підприємства, від рівня його розвитку, наполегливості робітників та їх керівників та від низки зовнішніх факторів» [13, с. 244].

Джерело: систематизовано автором.

Основні підходи до визначення суті категорії «дохід» у зазначених працях науковців можна умовно поділити на бухгалтерський та фінансовий (орієнтований на збільшення капіталу та активів), економічний (виручка та джерела отримання), споживчо-фінансовий (концепція збереження капіталу) та факторний (детермінанти доходу).

Бухгалтерський та фінансовий підхід, представлений, зокрема, Мулик Т. та Козаченко А., є найбільш близьким до міжнародних стандартів фінансової

звітності (МСФЗ). Він визначає дохід через його вплив на фінансове становище підприємства. У цьому визначенні науковці акцентують увагу на трансформації фінансового стану суб'єкта господарювання за певний період.

Економічний підхід використала Яворська Т.І., прирівнюючи підгрунття доходу до «виручки» (обсягу продажу). Це трактування зосереджене на отриманні доходу від основної діяльності. Степаненко О.І., Матковська В.О. розширюють поняття «дохід» як збільшення вигод від продажу (операційна діяльність) та від використання активів іншими суб'єктами (відсотки, роялті, дивіденди). Цей підхід фокусується на результаті реалізації продукції/послуг та отриманих вигодах від використання майна, тобто на операційній діяльності та джерелах надходжень.

Споживчо-фінансовий підхід є класичним економічним визначенням, відомим як «дохід Хікса». Його використано у статистичному збірнику та наукових публікаціях Фальченко О., Волобуєва О. Цей підхід орієнтований на стійкість і довгостроковість і передбачає, що капітальна вартість (у грошовому виразі) майбутніх надходжень повинна залишитися незмінною, витрачання доходу не повинно зменшувати майбутній потенціал його отримання.

Попович О., Задерака Н., Федоренко Д. не дають точного (конкретного) визначення суті «доходу», а описують чинники, від яких він залежить (обсяги продажів, рівень розвитку, персонал, зовнішні фактори). Це є характеристикою детермінант доходу, а, опосередковано, визначенням його суті. Такий підхід можна охарактеризувати як факторний підхід.

Вважаємо, що для означення категорії «дохід» доцільно враховувати такі ключові аспекти:

- збільшення економічних вигід;
- визнання доходу в часі;
- вимірювання, зазвичай, в грошовому еквіваленті;
- він є результатом операційної, інвестиційної або фінансової діяльності підприємства;

- дохід є джерелом (основою) для формування прибутку підприємства;
- динаміка доходів слугує одним з важливих інструментів оцінки ефективності роботи компанії.

Критичний аналіз підходів науковців до суті дефініції економічної категорії «дохід», власне розуміння процесів формування, управління та відображення його в обліку, показує доцільність подальшого його уточнення з врахуванням певних аспектів.

Отже, вважаємо, що дохід підприємства – це збільшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу (за винятком внесків учасників), визнається за принципом нарахування та є основою для формування прибутку і оцінки ефективності діяльності підприємства.

Для розробки ефективних систем обліку, забезпечення аналізу та управління доходами підприємств проводиться їх класифікація за різними критеріями. Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» розглядають формування доходів суб'єкта господарювання за видами діяльності. Види доходів підприємства за НП(С)БО 15 подані на рисунку 1.1.

Проведення класифікації доходів підприємств науковцями є фундаментальною складовою економічної науки і фінансового менеджменту та основою для реалізації практичних цілей підприємств. Категорія доходу є центральною для управлінського обліку, тому науковці розробляють класифікації, які необхідні для ефективного бюджетування, прогнозування та контролю в рамках центрів відповідальності.

Класифікація доходів допомагає менеджменту відокремити релевантні доходи, що змінюються залежно від прийнятих рішень, від нерелевантних, забезпечуючи коректність внутрішнього аналізу та ціноутворення. Крім того, дохід є ключовим показником, що використовується для оцінки бізнесу та його інвестиційної привабливості.

1. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

- загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернень, податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

1.1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

- вартості повернутих раніше проданих товарів;
- доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо);
- податків і зборів (ПДВ, акцизного збору тощо).

2. Інші операційні доходи :

- дохід від операційної оренди активів;
- дохід від операційних курсових різниць;
- відшкодування раніше списаних активів;
- дохід від реалізації інших оборотних активів (крім запасів);

3. Фінансові доходи :

- дивіденди (крім тих, що обліковуються за методом участі в капіталі);
- відсотки (у тому числі відсотки, отримані на залишки коштів на поточних рахунках у банках);
- роялті та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім тих, що обліковуються за методом участі в капіталі).

4. Інші доходи:

- дохід від реалізації фінансових інвестицій;
- дохід від неопераційних курсових різниць;
- дохід від реалізації необоротних активів (крім тих, що утримуються для продажу).

Рисунок 1.1 Класифікація доходів підприємства за НП(С)БО 15

Джерело: [3].

Класифікація доходів дозволяє оцінити якість доходу, відокремивши постійні джерела від разових, що забезпечує надійне прогнозування грошових потоків і визначення ринкової капіталізації.

Яворська Т.І., Соболевська О.О у своїй праці «Теоретичні аспекти сутності доходів та їх класифікація» пропонують розмежування доходів проводити, використовуючи бухгалтерський та управлінський підходи (таблиця 1.3)

Таблиця 1.3. – Класифікація доходів підприємства за
Яворською Т.І., Соболевською О.О

Напрями використання	Ознака класифікації	Вид доходу
«Бухгалтерський підхід		
Для обліку	За видами діяльності	Доходи операційної, фінансової, інвестиційної, надзвичайних подій
	За віднесенням до звітних періодів	Доходи минулих періодів, поточні доходи, доходи майбутніх періодів
	За напрямками використання активів	Відсотки, дивіденди, роялті
Для оподаткування		Доходи, які враховуються для розрахунку оподаткованого прибутку і такі, які не враховуються
Управлінський підхід		
	За впливом інфляційних процесів	З високим, середнім та низьким ризиком знецінення вартості
	За можливістю передбачення	Звичайні, надзвичайні
Для прийняття управлінських рішень	За впливом управлінських рішень	Релевантні, нерелевантні
	За можливістю вибору	Альтернативні, імперативні
	За ступенем регулювання	Контрольовані, неконтрольовані
	За ступенем ризику отримання	Із суттєвим ризиком, з низьким ризиком
Для контролю	За центрами відповідальності	За центрами прибутку, за центрами доходу» [7, с.105].

Джерело: [7].

Ця класифікація є узагальненою та функціонально орієнтованою, оскільки вона чітко пов'язує кожен класифікаційний критерій з конкретним напрямом використання (облік, оподаткування, прогнозування, рішення, контроль).

«Різноманіття процесів та складність структури формування доходів передбачає їхній розподіл за певними класифікаційними ознаками. У багатьох наукових роботах вчених-економістів розглянуті питання класифікації доходів підприємства. Для прийняття найбільш оптимальних та ефективних

управлінських рішень, вважаємо за доцільне застосовувати наступну класифікацію доходів» [11, с.40]. Підхід автора до класифікації доходів представлено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. – Класифікаційні ознаки та складові доходів
за Козаченко А.Ю.

Класифікаційні ознаки		Складові
«Прогнозування і планування	за впливом інфляційного процесу	номінальний, реальний
	за ступенем охоплення планом	плановий, неплановий
	за ступенем узагальнення	загальний, середній
Контроль і регулювання	за центрами відповідальності	центри доходів, прибутків, інвестицій
Прийняття управлінських рішень	за важливістю для прийняття рішення	інкрементний, маржинальний
	за ступенем керованості	релевантний, нерелевантний
	за можливістю вибору	дійсний, можливий
	за регулярністю отримання	регулярний, нерегулярний» [11, с.40]

Джерело:[11].

Класифікація доходів, запропонована науковицею А.Ю. Козаченко, орієнтована на потреби внутрішнього управління підприємства і структурована відповідно до трьох ключових управлінських функцій: прогнозування і планування, контроль і регулювання та прийняття управлінських рішень. Ця класифікація є управлінською і призначена для забезпечення різнобічного аналізу доходів, необхідного для ефективного управління підприємством.

Науковці Степаненко О.І., Матковська В.О. у своїй праці «Класифікація доходів і витрат для потреб обліку та управління» розглядають бухгалтерський та управлінський підходи до класифікації доходів підприємств, виокремлюючи в кожному із них ряд класифікаційних ознак (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5. – Класифікація доходів для потреб обліку та прийняття
управлінських рішень

Класифікаційна ознака	Види доходів	Мета класифікації
«Бухгалтерський підхід		
За видом господарської діяльності	Доходи від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності	Грунтовне та системне накопичення облікової інформації про отримані доходи, розширення можливостей використання даних синтетичного та аналітичного обліку
За джерелом доходу	Доходи від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	
За віднесенням до звітного періоду	Поточні доходи, доходи майбутніх періодів	
За напрямками використання активів	Відсотки, роялті, дивіденди	
За формою отримання	Грошові (матеріальні), негрошові (нематеріальні)	
За характером діяльності	Операційні, позареалізаційні	
За моментом визнання	За методом нарахування, за касовим методом	
Управлінський підхід		
За можливістю планування	Планові, позапланові	Забезпечення оперативного контролю за дотриманням умов виконання договірних зобов'язань покупцями, своєчасним погашенням дебіторської заборгованості, сприяння підвищенню ефективності управління підприємством» [12, с.71].
За можливістю передбачення	Звичайні, надзвичайні	
За впливом інфляційних процесів	Номінальні, реальні	
За центрами відповідальності	Центри доходів, центри прибутків, центри інвестицій	
За регулярністю отримання	За регулярністю отримання	
За ступенем узагальнення	Загальні, середні	
За ступенем впевненості в отриманні	Дійсні, можливі	

Джерело: [12].

Запропонована класифікація є дуальною (подвійною), оскільки вона об'єднує вимоги фінансового (бухгалтерського) обліку та управлінського обліку, що робить її надзвичайно практичною для підприємств. Бухгалтерський підхід відображає вимоги національних та міжнародних стандартів фінансової

звітності. Його мета — ґрунтовне та системне накопичення облікової інформації для зовнішніх користувачів (інвесторів, податкових органів). Управлінський підхід є внутрішнім і спрямований на забезпечення менеджменту підприємства інформацією для оперативного контролю, планування та підвищення ефективності управління.

Отже, питання класифікації доходів є дискусійним. Кожна класифікаційна група доходів має своє економічне обґрунтування та практичний зміст. Класифікація доходів підприємства для організації фінансового й управлінського обліку за одними ознаками застосовується на практиці частіше, а за іншими – рідше. Проте кожна з них має самостійне значення і використовується залежно від завдань, які вирішує менеджмент підприємства, тобто класифікація є гнучким інструментом, який адаптується до інформаційних потреб користувачів.

1.2. Нормативне забезпечення обліку доходів підприємств промисловості

Нормативне регулювання обліку доходів виробничих підприємств в Україні формує методологічні засади визнання, оцінки, класифікації та відображення доходів у бухгалтерському обліку. Воно забезпечує єдність підходів до формування фінансових результатів і гарантує прозорість фінансової звітності для користувачів різних рівнів – власників, податкових органів, інвесторів та кредиторів.

Нормативне забезпечення обліку доходів виробничих підприємств формується як багаторівнева система взаємопов'язаних документів, що визначають правила ведення обліку, порядок складання фінансової та податкової звітності, а також вимоги до внутрішнього контролю. Кожен рівень містить специфічні регулятори – від фундаментальних законодавчих актів до внутрішніх корпоративних документів, що забезпечують адаптацію загальнодержавних

норм до особливостей діяльності підприємства. Така система гарантує узгодженість методології обліку доходів і відповідність чинним стандартам. Узагальнена структура системи подана на рисунку 1.2.

Основоположні акти державного регулювання [14; 15; 16; 17] формують фундамент усієї системи нормативного забезпечення обліку доходів і містять базові законодавчі акти, що визначають загальні правові засади господарської діяльності суб'єктів господарювання. На цьому рівні встановлюються ключові принципи правового порядку, гарантії прав власності, вимоги до ведення господарських операцій, підстави виникнення зобов'язань та правила оподаткування доходів. Значення цього рівня полягає у тому, що він окреслює юридичну платформу, в межах якої здійснюється бухгалтерський і податковий облік, а доходи визнаються згідно з нормами цивільного та господарського права. Виробничі підприємства зобов'язані забезпечувати безумовне дотримання цих норм, оскільки всі нижчі рівні регулювання мають узгоджуватися з положеннями національного законодавства.

Другий рівень охоплює нормативні акти, що безпосередньо регламентують правила ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та проведення аудиту. Вагоме місце посідає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [18], який визначає поняття доходів, принципи облікової політики, порядок документування операцій та вимоги до складання фінансових звітів. Важливим є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [19], що формує правову основу для зовнішньої перевірки достовірності інформації про доходи підприємства. Також цей рівень охоплює європейські директиви у сфері бухгалтерського обліку, які гармонізують національну систему фінансової звітності з міжнародними вимогами та галузеві регуляторні документи, що враховують специфіку виробництва.

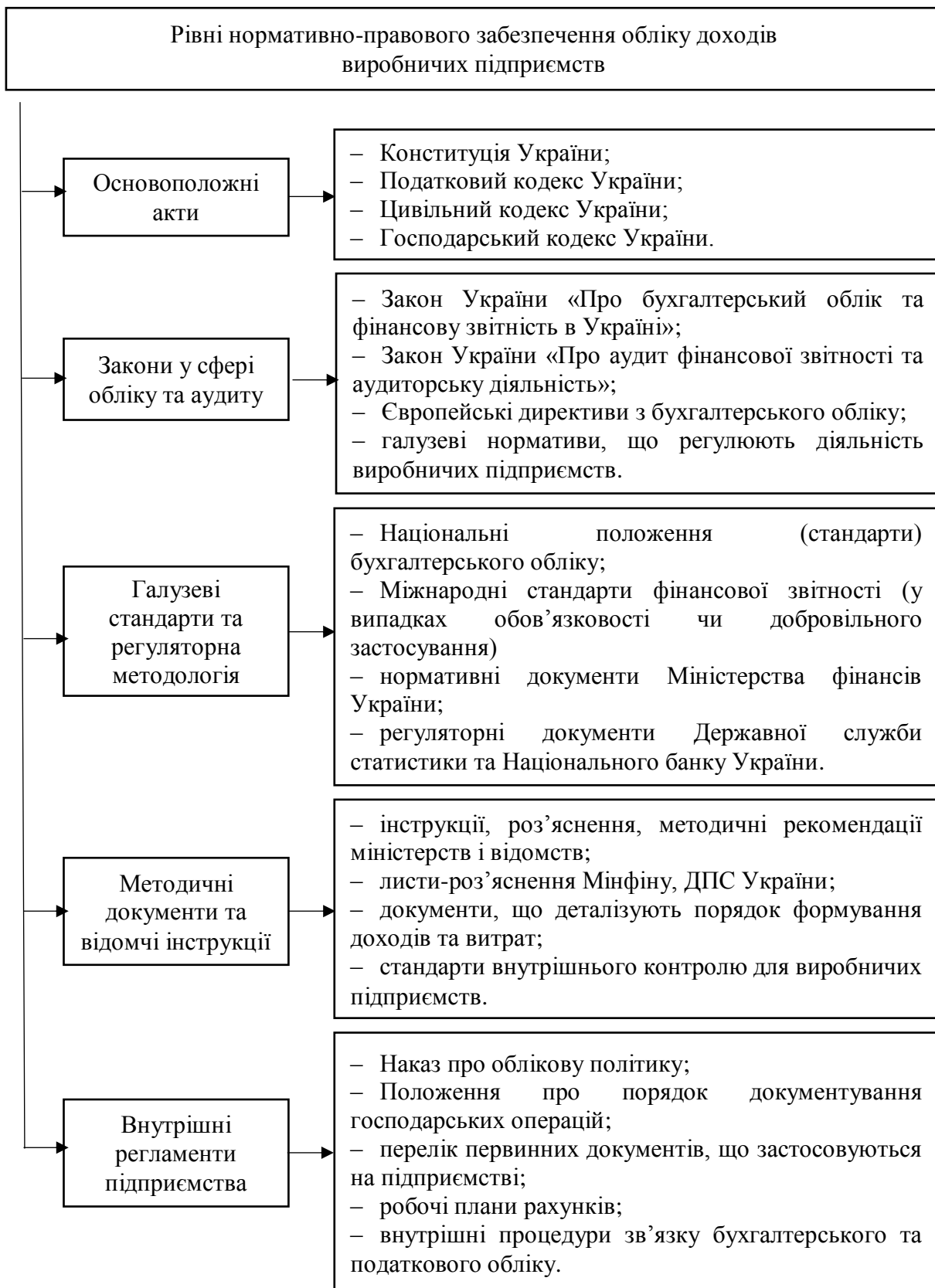

Рисунок 1.2 Рівні нормативно-правового забезпечення обліку доходів промислових підприємств

Джерело: узагальнено автором.

Важливим є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [19], що формує правову основу для зовнішньої перевірки достовірності інформації про доходи підприємства. Також цей рівень охоплює європейські директиви у сфері бухгалтерського обліку, які гармонізують національну систему фінансової звітності з міжнародними вимогами та галузеві регуляторні документи, що враховують специфіку виробництва. Саме цей рівень забезпечує методологічну точність формування інформації про доходи та визначає загальні вимоги до їх обліку.

Особливе значення у структурі нормативного забезпечення має третій рівень, який формує методичну основу для відображення доходів у бухгалтерському обліку. До нього належать Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які застосовуються підприємствами, зокрема виробничого сектору, у разі обов'язковості чи добровільного переходу. На цьому рівні чітко визначаються критерії визнання доходів, підходи до їх оцінювання, порядок відображення у фінансовій звітності та вимоги до розкриття інформації.

Четвертий рівень є інструментальним, оскільки забезпечує практичну реалізацію норм, визначених у попередніх рівнях. Значне місце займають стандарти внутрішнього контролю, які встановлюють вимоги до системного управління ризиками, перевірки первинних документів, оцінки достовірності інформації та попередження помилок.

П'ятий рівень охоплює внутрішні документи, які регламентують організацію обліку в межах конкретного виробничого підприємства. Основним документом цього рівня є наказ про облікову політику, у якому визначаються методи оцінювання доходів, принципи нарахування, порядок документування та вибір форми бухгалтерського обліку. Особливе значення мають внутрішні процедури узгодження бухгалтерського та податкового обліку, які забезпечують точність формування оподаткованого прибутку і відповідність податкових розрахунків фінансовій звітності.

Отже, побудова системи нормативного регулювання обліку доходів передбачає чітку ієрархію документів, а її структурована модель дає змогу виробничому підприємству діяти у відповідності до законодавства та забезпечує прозорість облікових процесів.

Дослідження науковців підтверджують, що нинішні підходи до обліку доходів характеризуються надмірною формалізованістю, недостатньою інформаційною насиченістю та відсутністю адаптивності до управлінських потреб підприємств, зокрема, як зазначають Дубініна М. В., Чебан Ю. Ю., Сирцева С. В. та Лугова О. І. «проблеми виникають у визнанні доходів за етапністю виконання робіт, веденні реєстрів внутрішньої деталізації, організації документообігу та відстеженні втрат або недоотриманих доходів» [20].

У статті Рибаквої Л. П., Симочко М. І. та Бобров-Понзень Д. В. серед основних проблем виокремлюють фрагментарність регулювання, відсутність єдиних методичних підходів до відображення доходів у різних сегментах виробництва, недостатню деталізацію вимог щодо первинних документів, слабку інтеграцію облікових та податкових даних та низький рівень регламентації внутрішнього контролю [21].

Бержанір І. А. підкреслює, що «національні стандарти, насамперед НП(С)БО 15 «Дохід», у низці положень не розкривають деталей, які є критичними для правильного визначення моменту передачі ризиків, визнання доходу після доставки товарів чи отримання авансу, а також не регламентують специфічних операцій, притаманних сучасним моделям господарювання» [22].

Як наголошують Бондаренко Н. М. та Гончар К. С., «ключові труднощі виникають через невідповідність між національними та міжнародними стандартами обліку, відсутність єдиних вимог до класифікації доходів, а також обмежену деталізацію положень щодо документування та внутрішнього контролю доходів» [23].

Зарубіжні науковці також досліджують питання обліку доходів і загалом погоджуються, що МСФЗ 15 «Дохід від договорів із клієнтами» змінив парадигму визнання доходу, перейшовши від моделі, заснованої на подіях,

до принципового підходу, сфокусованого на передачі контролю над товарами чи послугами клієнту.

Науковці Onie S., Ma L., Spiropoulos H., Wells P. зазначають, що «МСФЗ 15 надає нові та більш розширені рекомендації, які потенційно змінюють розподіл ціни продажу на різні товари та послуги в рамках договору, а також час визнання доходу. МСФЗ 15 пропонує єдину п'ятиетапну модель визнання доходу за договорами. Вона спрямована на забезпечення більшої узгодженості та порівняності в різних галузях та бізнес-практиках шляхом встановлення фундаментальних принципів, які слід застосовувати у звітності про корисну інформацію: характер, суму, час та невизначеність доходу і грошових потоків, що виникають в результаті договору з клієнтом» [24]. Отже, зарубіжні науковці розглядають МСФЗ 15 як важливий крок до гармонізації обліку доходів на глобальному рівні, який, попри високі початкові витрати на впровадження, забезпечує більш якісну та прозору фінансову звітність, ґрунтуючись на принципі передачі контролю над активом.

З огляду на це, особливо важливим є проведення детального аналізу та зіставлення положень національного стандарту НП(С)БО 15 «Дохід» і міжнародного стандарту МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». Таке порівняння має важливе значення для забезпечення прозорості та якості фінансової звітності вітчизняних підприємств, особливо тих, що працюють на міжнародних ринках або розглядають можливість залучення іноземних інвестицій.

Порівняння основних положень за ключовими критеріями визнання, оцінки, складу й класифікації доходів наведено в таблиці 1.6.

Проведений аналіз демонструє, що НП(С)БО 15 та МСФЗ 15 мають спільну мету – забезпечити достовірне визнання й оцінку доходів за умови ймовірності отримання економічних вигід та можливості їх достовірної оцінки. Водночас НП(С)БО 15 здебільшого орієнтований на формальні ознаки господарської операції та фіксацію доходу за фактом реалізації (переходу права власності чи надання послуг), тоді як МСФЗ 15 застосовує більш деталізований підхід,

заснований на ідентифікації зобов'язань щодо виконання та передачі контролю, що передбачає складніші правила оцінки (змінна винагорода, суттєве фінансування) і ширші вимоги до розкриття інформації. Таким чином, перехід до МСФЗ 15 підвищує аналітичність і прозорість відображення доходів, але потребує більш розвиненої договірної бази, професійних суджень і належної організації облікових процедур.

Таблиця 1.6. – Порівняльний аналіз національного та міжнародного стандартів обліку доходів

Критерій	Спільні положення	Відмінності	
		НП(С)БО 15 «Дохід»	МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»
1	2	3	4
Визнання доходу	<ul style="list-style-type: none"> – дохід визнається за наявності ймовірності отримання економічних вигід та можливості достовірної оцінки; – дохід збільшує власний капітал (не за рахунок внесків власників) 	<ul style="list-style-type: none"> – орієнтація на юридичний перехід права власності; – факт відвантаження (надання послуг) як ключова умова 	<ul style="list-style-type: none"> – дохід визнається у момент, коли суб'єкт господарювання виконує зобов'язання, передаючи клієнту контроль над обіщаним товаром чи послугою; – передача контролю може відбуватися в певний момент часу або протягом певного періоду
Оцінка доходу	оцінка базується на сумі компенсації (надходжень, дебіторської заборгованості), що підлягає отриманню	<ul style="list-style-type: none"> – використання договірної ціни (як правило, без складних коригувань); – обмежене застосування дисконтування, перерахунків 	оцінка за ціною операції з урахуванням: змінної винагороди, обмеження, суттєвого фінансування, негрошової винагороди, компенсації клієнту
Склад доходів	<ul style="list-style-type: none"> – дохід відображається у фінансовому результаті та розкривається у звітності; – принцип співвідношення з витратами (у загальній логіці обліку) 	детальний поділ доходів (операційні, фінансові тощо) відповідно до форм звітності та правил відображення на рахунках	<ul style="list-style-type: none"> – регулює лише дохід від договорів з клієнтами; – вимагає розкриття деталізації доходу та окремого показу активів та зобов'язань за договорами

Продовження таблиці 1.6

1	2	3	4
Класифікація доходів	мета класифікації – забезпечити коректне відображення у звітності джерел доходу	суми доходів, що підлягають визнанню, систематизують за основними категоріями: виручка від реалізації продукції та чистий дохід від її реалізації, інші операційні доходи, фінансові доходи, інші доходи	класифікація базується на деталізації (типи товарів або послуг, момент чи період передачі контролю); ключові категорії – виручка, договірний актив, договірне зобов'язання
Підхід до ризиків і вигод	в обох підходах важлива економічна сутність операції та підтвердження виконання умов реалізації (надання послуг)	більш формальний підхід – акцент на моменті передачі ризиків або вигод, та документальному підтвердженні реалізації	– ключовий критерій – передача контролю; – ризики чи вигоди – лише індикатори, а не головний принцип
Умови договорів та знижки	– дохід залежить від умов договору; – знижки (повернення) впливають на суму доходу та потребують документального обґрунтування	знижки (коригування) зазвичай відображаються за первісною договірною ціною і коригуються переважно після здійснення операції	– знижки, бонуси, повернення трактуються як змінна винагорода – її оцінюють наперед, застосовують обмеження, перерозподіляють між зобов'язаннями щодо виконання; – детально регулюються зміни договору
Доходи майбутніх періодів	якщо кошти отримані наперед, але послуги (товари) ще не передані, дохід одразу не визнається – формується зобов'язання (відстрочення)	використовується поняття та облік через «доходи майбутніх періодів» (відстрочення доходу на окремих рахунках)	використовується зобов'язання за договором при передоплаті, також можливий актив за договором, якщо виконали зобов'язання раніше, ніж виставили рахунок (отримали оплату)

Джерело: [25; 2; 3].

Для узагальнення основних положень щодо трактування доходу в системі податкового законодавства доцільно використати систематизовану характеристику відповідних норм Податкового кодексу України (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7 – Основні положення Податкового кодексу України щодо визначення та класифікації доходів

Аспект	Короткий зміст
1	2
«Визначення доходу»	<p>Дохід з джерелом їх походження з України – це будь-яке надходження, отримане резидентом або нерезидентом із джерелом походження на території України від усіх видів діяльності у грошовій, матеріальній чи нематеріальній формах, включаючи операційні, інвестиційні, орендні, страхові, трудові та інші доходи, що виникають у результаті продажу майна, надання послуг, виплати винагород, здійснення фінансових операцій або відчуження прав</p> <p>Дохід, отриманий з джерел за межами України – це будь-які надходження, які резидент отримує від діяльності за кордоном: оплата за роботи чи послуги, оренда майна, продаж майна або інвестиційних активів, а також пасивні доходи – проценти, дивіденди, роялті, спадщина, подарунки, виграші та інші подібні доходи.</p>
Метод визначення доходів	Дохід визначається за методом нарахування, тобто в момент переходу права власності або у момент надання послуг, незалежно від оплати.
Склад доходів підприємства	Доходами визнаються: виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи, фінансові доходи, інші доходи.
Дохід від реалізації товарів/робіт/послуг	Включає оплату та компенсації, отримані за реалізовану продукцію, роботи чи послуги.
Інші операційні доходи	Орендна плата, доходи від операційної оренди, від курсових різниць, від списання кредиторської заборгованості тощо.
Фінансові доходи	Проценти, дивіденди, роялті, доходи від участі в капіталі.
Інші доходи	Доходи, не пов'язані з основною діяльністю: продаж фінансових інструментів, безоплатно отримані активи, штрафи, пені, неустойки.
Доходи, що не включаються до бази оподаткування	Кошти цільового фінансування, ПДВ, акциз, кошти коміонера, повернення надміру сплачених податків, операції з власним капіталом.
Момент визнання доходів	Дата переходу права власності або дата складання акта виконаних робіт/наданих послуг. Для фінансових доходів – дата нарахування.

Продовження таблиці 1.7

1	2
Коригування доходів	Коригування фінансового результату за податковими різницями (для платників із доходом понад 40 млн грн).
Особливості доходів виробничих підприємств	Доходи визначаються з урахуванням собівартості виробництва, амортизації основних засобів та податкових різниць, пов'язаних з виробничими процесами» [15].

Джерело: [15].

Процес визнання доходів у податковому обліку регламентується сукупністю норм Податкового кодексу України, які визначають критерії, момент виникнення та порядок відображення доходів у податковій звітності підприємства. Оскільки ключовим принципом є метод нарахування, дохід визнається не за фактом отримання коштів, а з моменту виникнення у платника обґрунтованого права на його отримання. Для забезпечення цілісного розуміння логіки формування податкового доходу доцільно подати цей процес у вигляді узагальненої моделі, що відображена у рисунку 1.3.

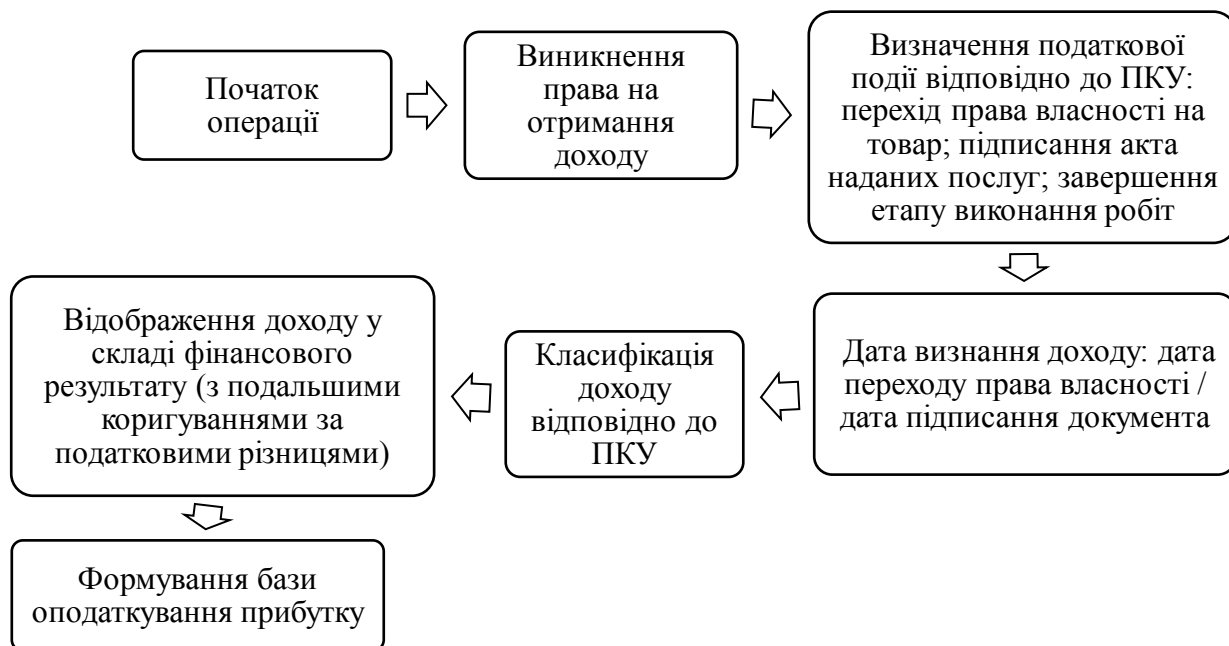

Рисунок 1.3 Визнання доходів у Податковому кодексі України

Джерело: [15].

Податковий кодекс України визначає дохід як комплексну категорію, що охоплює різні форми надходжень та регулюється принципом нарахування. Норми ПКУ забезпечують чітку класифікацію доходів, визначають порядок їх визнання та перелік надходжень, що не включаються до оподаткованої бази, що створює нормативне підґрунтя для формування достовірних податкових зобов'язань підприємства.

Отже, проведений аналіз дозволяє сформувати цілісне розуміння нормативно-правової бази, що регламентує облік доходів виробничих підприємств. Узагальнення рівнів регулювання, порівняння положень національних і міжнародних стандартів, а також структуризація норм Податкового кодексу України показали, що чинна система є багаторівневою, але водночас містить низку розбіжностей між бухгалтерським і податковим підходами до трактування доходів. Представлена модель визнання доходів у ПКУ дає можливість детально простежити логіку формування податкового доходу, однак порівняння з положеннями НП(С)БО 15 та МСФЗ 15 свідчить про наявність методологічних відмінностей, які впливають на узгодженість показників фінансової та податкової звітності.

Варто також звернути увагу на те, що нормативна база недостатньо враховує галузеву специфіку виробничих підприємств та сучасні умови цифровізації облікових процесів. Це створює передумови для подальшого наукового пошуку та формування пропозицій щодо удосконалення облікової політики, методики аналітичного обліку доходів та гармонізації бухгалтерського й податкового підходів.

1.3 Характеристика методичного забезпечення аналітичної оцінки доходів

Доходи є показником, на базі якого формується фінансовий результат (прибуток) роботи підприємства та характеризує його успішність на ринку,

рівень попиту на продукцію (товари, роботи, послуги) і здатність забезпечувати самофінансування й розвиток. Аналіз доходів - це одна з ключових складових фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства. Його основна мета полягає у всебічному дослідженні процесу формування, розподілу та використання доходів для виявлення тенденцій, закономірностей і резервів підвищення ефективності господарської діяльності, а також у наданні керівництву підприємства достовірної, об'єктивної та аналітично опрацьованої інформації для прийняття управлінських рішень.

На думку Мулик Т.О., метою аналізу доходів є «визначення повноти та якості їх отримання, оцінка динаміки абсолютних і відносних показників, визначення впливу окремих факторів на зміну доходу та рентабельності, а також установлення можливих резервів їх зростання» [26, с. 82].

У своїй статті «Ретроспективна аналітична оцінка результативності діяльності підприємницьких структур» Московчук А. Т. та Дорош В. Ю. виокремлюють мету і завдання аналізу доходів (рисунок 1.4).

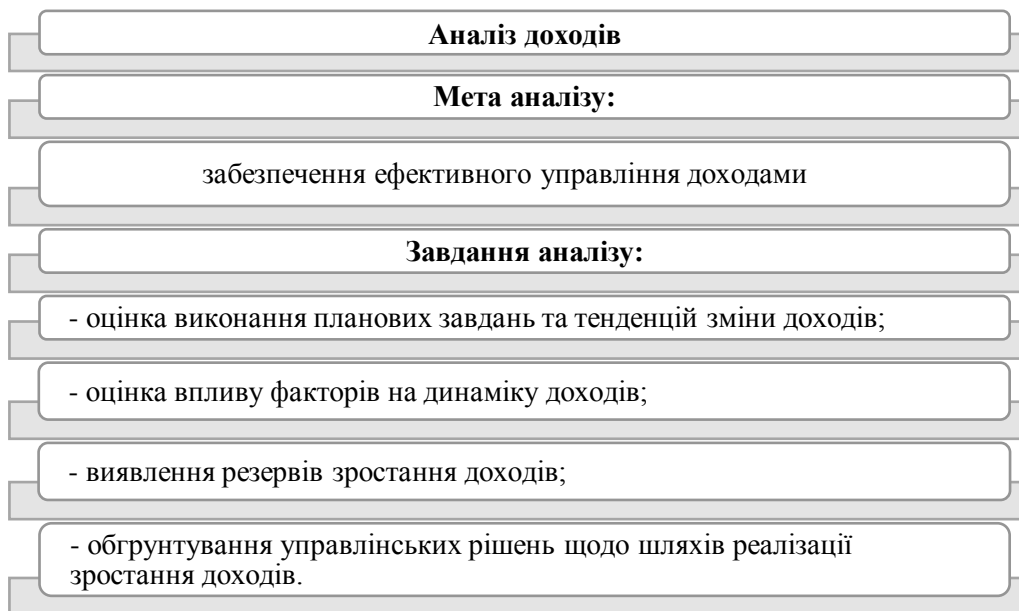

Рисунок 1.4 Мета і завдання аналізу доходів [27]

Цей підхід є системним і практико-орієнтованим. Він встановлює ієрархію від загальної мети до конкретних завдань, необхідних для прийняття

управлінських рішень. Завдання деталізують, що саме потрібно зробити, щоб досягти поставленої мети. Вони охоплюють усі три аспекти аналізу: ретроспективний, причинно-наслідковий та перспективний і увесь аналітичний цикл: контроль → вимірювання причин → пошук можливостей → розробка рішень, що свідчить про комплексність підходу. Кожне завдання безпосередньо спрямоване на підвищення ефективності управлінської функції, роблячи аналіз невід’ємною частиною процесу прийняття рішень. Означення такої мети і завдань авторами свідчить, що аналіз є не просто констатацією фактів, а активним інструментом для вдосконалення діяльності підприємства.

У статті «Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами» науковиця виділяє головні завдання аналізу доходів:

- «– аналіз складу, структури та динаміки доходів підприємства;
- факторний аналіз доходів;
- пошук резервів збільшення доходів, обґрунтування та розробка заходів щодо використання виявлених резервів;
- розрахунок прогностичних показників доходу» [26].

Інший підхід до окреслення завдань аналізу доходів підприємства розглядають Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. «Дохід підприємства аналізують, визначаючи його динаміку та структуру в розрізі таких складових, як:

- чистий дохід від реалізації продукції;
- інші операційні доходи;
- інші фінансові доходи;
- інші доходи» [28].

Важливим аспектом аналітичного дослідження доходів підприємства є оцінка повноти та достовірності відображення доходів у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Це дає можливість перевірити правильність їх визнання відповідно до чинних стандартів, а також упевнитися, що всі доходи підприємства враховані своєчасно й у повному обсязі.

Головним завданням аналізу, на якому акцентують увагу науковці, є дослідження складу, структури та динаміки доходів, що дозволяє виявити

основні тенденції розвитку підприємства, оцінити зміни в обсягах реалізації, джерелах формування доходів та їх вплив на фінансові результати. Також аналіз доходів передбачає визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на рівень доходів. До внутрішніх факторів належать: ефективність виробництва, використання ресурсів, цінова політика, обсяг реалізації продукції та її якість, собівартість, рівень цін та витрат, асортимент продукції, а до зовнішніх – кон'юнктура ринку, податкова політика, макроекономічна ситуація, рівень конкуренції. Аналіз дає змогу оцінити міру впливу кожного фактора і визначити причини зниження або зростання доходів.

Ще одним важливим завданням аналізу є виявлення резервів зростання доходів. Під резервами розуміють невикористані можливості підприємства, що можуть бути реалізовані через оптимізацію цінової політики, підвищення продуктивності праці, зміни асортименту, зниження витрат тощо. У результаті аналітичної роботи формується комплекс управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності та забезпечення стабільного фінансового становища підприємства.

Вважаємо, що не менш важливим є завдання оцінки ефективності використання доходів, що полягає у визначенні співвідношення між доходами та витратами підприємства, тобто у вимірюванні рівня рентабельності діяльності. Це дозволяє з'ясувати, наскільки ефективно підприємство перетворює отримані доходи у прибуток. У процесі аналізу також здійснюється пошук резервів зростання доходів, який ґрунтується на виявленні невикористаних можливостей підвищення результативності діяльності. До таких резервів можна віднести зниження собівартості продукції, удосконалення асортиментної політики, розширення ринків збуту, підвищення якості товарів і послуг.

Окреме місце серед завдань аналізу доходів займає прогнозування майбутніх доходів підприємства. Воно базується на оцінці тенденцій попередніх періодів, урахуванні змін у зовнішньому середовищі та стратегічних цілях підприємства і є основою для розроблення фінансових планів, бюджетів і визначення напрямів подальшого розвитку.

Крім того, актуальним завданням є оцінка впливу доходів на загальний фінансовий стан підприємства. Високий рівень доходів свідчить про стабільність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, тоді як зниження доходів може сигналізувати про погіршення ефективності діяльності та потребу в перегляді стратегії управління.

Досягнення мети аналізу доходів через реалізацію поставлених завдань неможливе без застосування системного підходу. Такий підхід забезпечує розуміння процесів формування доходів і дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення. Системний підхід передбачає використання різних методів, способів і прийомів аналізу (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8. – Суть понять метод, спосіб та прийом аналізу доходів

Поняття	Суть	Приклади використання в аналізі доходів
1. Метод	Це науковий підхід, система принципів і філософія дослідження об'єкта. Відповідає на питання: «Яким шляхом ми пізнаємо об'єкт?»	Діалектичний метод, системний підхід, комплексний підхід, економіко-математичне моделювання доходів.
2. Спосіб	Це інструмент або загальна процедура для обробки даних, що реалізує певний метод. Відповідає на питання: «Як ми організуємо обробку даних?»	Горизонтальний аналіз (порівняння величини доходів в часі), вертикальний (визначення і порівняння структури доходів), трендовий (визначення тенденції) та коефіцієнтний аналіз доходів.
3. Прийом	Це конкретна обчислювальна дія, технічний хід або логічний засіб, що застосовується в межах певного способу. Відповідає на питання: «Що конкретно ми робимо з цифрами?»	Ланцюгові підстановки, абсолютні та відносні різниці у факторному аналізі доходів, графічний прийом, розрахунок точки безбитковості, групування, індекси, абсолютні та відносні відхилення, середні показники, відносні показники (коефіцієнти) в аналізі доходів.

Джерело: власна розробка автора.

Розглядаючи підходи до аналітичного забезпечення управління доходами, Мулик Т. О. виокремлює ряд прийомів, які використовуються в процесі аналізу доходів (таблиця 1.9). Підхід Т.О. Мулик є комплексною, багатоступеневою методикою, яка поєднує основні способи та прийоми економічного аналізу для всебічної оцінки доходів. Розглянутий підхід базується на застосуванні шести

взаємопов'язаних способів аналізу, які переходять від загальної оцінки динаміки та структури до глибокого факторного дослідження, тобто він є комплексним і послідовним.

Таблиця 1.9. – Основні прийоми аналізу доходів за Мулик Т.О.

«Горизонтальний (часовий) аналіз	Порівняння кожної позиції звітності, де відображена інформація про доходи, з попереднім періодом (з використанням базового або ланцюгового способу).
Вертикальний (структурний) аналіз	Визначення структури доходу підприємства (розрахунок питомої ваги кожного виду доходів у їх загальній величині або співвідношення між окремими видами доходів)
Трендовий аналіз	Порівняння кожного доходу з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів
Аналіз відносних показників (коефіцієнтів)	Розрахунок відношень між окремими видами доходу та показниками звітності, визначення взаємозв'язків показників. Фінансові коефіцієнти є вихідною базою для наступного факторного аналізу.
Порівняльний аналіз	Внутрішньогосподарський аналіз зведених показників за окремими показниками доходів самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками
Факторний аналіз	Визначення впливу окремих факторів на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник» [26].

Джерело: [26].

Починається дослідження з описового аналізу (горизонтальний, вертикальний, трендовий) для формування загального уявлення про величину доходів. На наступному етапі проводиться оціночний аналіз (коефіцієнтний, порівняльний) для визначення ефективності та позиції на ринку. Завершується

аналітична робота причинно-наслідковим аналізом (факторний) для детального виявлення резервів та розробки стратегії управління доходами.

Такий підхід дозволяє не лише констатувати факт зміни доходу, але й зрозуміти чому відбулася ця зміна і що потрібно зробити для забезпечення зростання доходів підприємства.

На відміну від методики Т.О. Мулик, науковці Кубиній Н.Ю., Данайканич О.В. та Кубиній В.В. пропонують структурування аналізу доходів залежно від часового періоду (минула, поточна та майбутня діяльність). Досліджуючи методичні аспекти аналізу доходу підприємств науковці зазначають: «Дохід як результат минулої діяльності аналізується через такі способи:

- побудова динамічного ряду доходу (вибір періоду визначається в залежності від стабільності дії факторів в межах підприємства та в зовнішньому оточенні);
- проведення кореляційного аналізу впливу ретроспективних факторів на обсяг доходу);
- розрахунок темпів зростання та приросту доходу;
- визначення волатильності динамічного ряду.

В процесі поточного аналізу визначається:

- структура доходу (співвідношення доходу від різних видів діяльності);
- вплив факторів на обсяг доходу, побудова матриці доходів;
- бенчмаркінг.

В стратегічному аналізі здійснюється побудова рівняння регресії на основі кореляційного аналізу та екстраполяції в майбутнє» [29].

Цей підхід є трирівневим і поєднує методики ретроспективного, оперативного та перспективного аналізу. Його особливості полягають у наступному:

- чітке розділення на три етапи (минуле, сьогодні, майбутнє) дозволяє адаптувати аналітичні інструменти до конкретних управлінських завдань;
- використання статистичних прийомів (динамічні ряди, кореляція, волатильність, регресія) підкреслює наукову обґрунтованість висновків;

– результати ретроспективного аналізу (встановлені історичні залежності) є базою для стратегічного аналізу (побудова регресії та прогнозування).

У розглянутих підходах до аналізу доходів та напрацюваннях інших вітчизняних науковців значна увага приділяється факторному аналізу. Факторний аналіз відіграє важливу роль у дослідженні доходів підприємства, оскільки він є єдиним способом кількісно визначити, чому саме змінився загальний обсяг доходу. Це переводить аналіз з рівня констатації фактів на рівень обґрунтування управлінських рішень. Функції та завдання факторного аналізу подано у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10. – Основні функції і завдання факторного аналізу доходів

Функція	Суть та важливість функції
Вимірювання впливу	Кількісне визначення впливу кожного фактора (ціна, обсяг, асортимент, якість продукції) на зміну загального обсягу доходу. Це фундаментальна функція, яка робить висновки вимірюваними та об'єктивними.
Виявлення резервів	Допомагає локалізувати невикористані можливості або «вузькі місця». Наприклад, якщо дохід зріс завдяки обсягу, але негативно вплинула ціна, резерв може полягати у перегляді цінової політики. Це прямо веде до виявлення резервів зростання доходів.
Обґрунтування рішень	Надає аналітичну базу для прийняття управлінських рішень. Керівництво знає, які саме важелі (фактори) слід активізувати або скоригувати для досягнення бажаного рівня доходу.
Прогнозування та планування	Використання стохастичного факторного аналізу (кореляція, регресія) дозволяє не лише виміряти минулий вплив, а й прогнозувати майбутній дохід, ґрунтуючись на передбачуваних змінах ключових факторів.
Оцінка якості	Дозволяє оцінити якість доходу, тобто зростання доходу за рахунок підвищення цін (інфляційний фактор) є менш якісним, ніж зростання за рахунок збільшення фізичного обсягу продажу чи покращення структури.

Джерело: власна розробка автора.

Прогнозування доходів є важливим аспектом аналізу, оскільки перетворює ретроспективну оцінку минулої діяльності на інструмент стратегічного управління та планування. Прогнозування доходів забезпечує необхідну інформаційну базу для виконання основних управлінських функцій.

Прогнозування доходів є не просто прийомом, а фундаментальною передумовою для забезпечення ефективного управління доходами.

Гайбура Ю. зазначає, що «За допомогою прогнозних показників підприємство матиме можливість планувати фінансовий розвиток, уникати значних прорахунків і пов'язаних із ними втрат, проводити оцінку доцільності майбутніх витрат, отримувати найбільшу вигоду від господарських відносин із покупцями, партнерами, постачальниками та банками. За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до неправильних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства» [30, с.121].

Методичне забезпечення аналізу доходів є ключовим інструментом для формування повної, достовірної та аналітично обґрунтованої інформації, необхідної для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Саме від правильного вибору методів та підходів до аналізу залежить якість оцінки доходів, визначення тенденцій їх зміни, виявлення факторів впливу й обґрунтування управлінських рішень.

Комплексне застосування горизонтального, вертикального, трендового, факторного та порівняльного аналізу дозволяє забезпечити системний підхід до аналізу доходів, що дає змогу не лише визначити їхню структуру та динаміку, а й розкрити взаємозв'язки між доходами, витратами й прибутковістю підприємства.

Завдання аналізу доходів мають багатогранний характер: від оцінки повноти й достовірності їх відображення у звітності до визначення резервів підвищення прибутковості. Застосування відповідних методичних прийомів дозволяє оцінити ефективність використання доходів, визначити рівень рентабельності діяльності та спрогнозувати майбутні фінансові результати.

Отже, методичне забезпечення аналізу доходів суттєво впливає на результативність аналітичної роботи підприємства, оскільки воно забезпечує комплексність, об'єктивність і глибину оцінки фінансових показників.

Висновки до розділу 1

1. Проведено дослідження понятійного апарату та уточнено зміст дефініції «дохід», що дозволяє визначити його місце, як об'єкта обліку та аналізу і систематизувати предметну область наукового дослідження.

2. Узагальнено підходи науковців до класифікації доходів підприємств, що базуються на виокремленні різних критеріїв залежно від завдань управління. Їх реалізація забезпечується гнучкістю та адаптивністю критеріїв класифікації до інформаційних потреб користувачів.

3. Розглянуто нормативне забезпечення обліку доходів в Україні, яке має багаторівневу ієрархічну структуру і забезпечує загальну узгодженість правил визнання, оцінювання, класифікації та розкриття доходів у фінансовій звітності, а також створює основу для внутрішньої регламентації обліку на рівні підприємства.

4. Встановлено, що норми законів про бухгалтерський облік та аудит, а також національних і міжнародних стандартів забезпечують методологічну основу обліку доходів, однак порівняння положень НП(С)БО 15 і МСФЗ 15 засвідчило концептуальні відмінності у підходах до моменту визнання доходу, трактування сутності операції та вимог до оцінки, що впливає на порівнюванність показників і практику їх застосування.

5. Виявлено відмінності між податковим і бухгалтерським підходами до визначення доходу, що зумовлюють ризики неузгодженості даних фінансової та податкової звітності й потребують чітких внутрішніх процедур узгодження.

6. Визначено мету завдання та необхідність використання системного підходу до аналізу доходів підприємства

7. Розглянуто методичне забезпечення аналітичного дослідження доходів з виокремленням методів, способів і прийомів аналізу, які доцільно використовувати для виконання поставлених завдань та досягнення мети аналізу.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС

2.1. Статистичне дослідження діяльності промислових підприємств

Промисловість є найважливішим системоутворюючим чинником національної економіки України, який значною мірою визначає рівень розвитку інших галузей. Незважаючи на структурні зміни останніх десятиліть та виклики воєнного часу, її роль залишається критичною для забезпечення економічної стійкості, зайнятості та експортного потенціалу країни. Ключова роль промисловості в економіці України характеризується такими ознаками:

1) формування ВВП: промисловість робить значний внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни. Хоча частка галузі у ВВП знизилася порівняно з попередніми десятиліттями, вона залишається одним із найбільших секторів економіки;

2) джерело експорту: промисловість, особливо металургійна та харчова, формує значну частину українського експорту, забезпечуючи приплив іноземної валюти та впливаючи на зовнішньоторговельний баланс держави;

3) зайнятість населення: галузь є великим роботодавцем, забезпечуючи робочими місцями сотні тисяч громадян України. Стабільність у промисловості прямо впливає на рівень доходів та соціальну стабільність у багатьох регіонах;

4) створення доданої вартості: переробна промисловість перетворює сировину на готову продукцію з вищою вартістю, що є основою економічного зростання та розвитку;

5) інноваційний розвиток: промислові підприємства, особливо у сферах машинобудування та високих технологій, є рушіями інновацій, що сприяє модернізації всієї економіки.

Поточний стан галузі характеризується викликами, пов'язаними з військовими діями. «Втрати у промисловості України внаслідок повномасштабної російської воєнної агресії нараховують щонайменше 426 великих і середніх підприємств, що були пошкоджені або зруйновані. Серед галузей найбільше постраждала металургія» [31]. Станом на сьогодні ця цифра ще зростає. Незважаючи на колосальні втрати, український бізнес демонструє гнучкість, переорієнтовуючи виробничі процеси та логістичні ланцюжки. Галузь частково адаптується до військових викликів і показує зростання в окремих секторах, зокрема у переробці та будівництві.

Основними проблемами залишаються безпекові ризики та необхідність інвестицій. Перспективи розвитку пов'язані із залученням капіталу та модернізацією виробництва. Характеристику промисловості України щодо кількості підприємств та чисельності працівників подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Динаміка кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників у промисловості України за 2020-2024 рр.

Рік	Кількість підприємств, одиниць	Абсолютний приріст ланцюговий, +/-	Темп зростання ланцюговий, %	Абсолютний приріст базовий, +/-	Темп зростання базовий, %	Чисельність працівників, осіб	Абсолютний приріст ланцюговий, +/-	Темп зростання ланцюговий, %	Абсолютний приріст базовий, +/-	Темп зростання базовий, %
2020	126337	-	-	-	-	2184999	-	-	-	-
2021	121787	- 4550	96,40	-4550	96,40	2167166	-17833	99,18	-17833	99,18
2022	102500	-19287	84,16	-23837	81,13	1808528	-358638	83,45	-376471	82,77
2023	114155	11655	111,37	-12182	90,36	1689458	-119070	93,42	-495541	77,32
2024	115790	1635	101,43	-10547	91,65	1647520	- 41938	97,51	-537479	75,40

Джерело розраховано автором на основі [32; 33; 34].

За п'ять років кількість промислових підприємств в Україні скоротилася на 10547 одиниць, що складає 8,35 %, показуючи загальну негативну тенденцію під впливом зовнішніх викликів.

У 2021 році порівняно з 2020 роком кількість підприємств знизилася на 4550 одиниць, що складає 3,60 %. У 2022 році відбулося різке зниження показника на 19 287 одиниць, або на 15,84 % порівняно з 2021 роком, що є прямим наслідком військових дій та окупації територій. Починаючи з 2023 року, зафіксовано суттєве зростання кількості підприємств - на 11 655 одиниць, або на 11,37 % порівняно з попереднім роком, що свідчить про адаптацію бізнесу до сьогоднішніх реалій. У 2024 році цей тренд продовжився, і зростання склало ще 1635 одиниць, або 1,4 % порівняно з 2023 роком.

За період з 2020 року по 2024 рік чисельність працівників галузі скоротилася на 537479 осіб, що складає 24,6 %, підтверджуючи негативну тенденцію, пов'язану з критичною втратою людського капіталу, викликану військовими діями.

Чисельність працівників у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилася на 17833 особи, що складає 0,82 %, а у 2022 році зафіксовано критичне зниження показника – на 358 638 осіб, або на 16,55 % порівняно з 2021 роком. Основною причиною є масова міграція, мобілізація та ліквідація робочих місць внаслідок військових дій. У 2023 році скорочення чисельності працівників продовжилося і склало 119070 осіб, або 6,58 % порівняно з 2022 роком. У 2024 році зменшення чисельності зайнятих працівників у промисловості уповільнилося, але скорочення продовжувалося і склало 41938 осіб, або 2,48 % порівняно з 2023 роком.

Промисловість України поділяється на чотири сектори різні за величиною: добувна промисловість (видобуток залізної руди, вугілля, газу); переробна промисловість (виробництво продуктів харчування, металопрокату, машин та обладнання, хімічної продукції, одягу та будівельних матеріалів); енергетика (виробництво та розподіл електроенергії); водопостачання, каналізація та поводження з відходами (забезпечення потреби у воді промислових підприємств та домогосподарств, створення екологічної безпеки та санітарного добробуту). Характеристику промисловості в розрізі секторів приведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. – Обсяги виробництва продукції в розрізі секторів промисловості України за 2020-2024 рр.

Сектори промисловості	Період дослідження				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, млн. грн	363896,1	577236,5	462554,8	469194,1	491022,4
- у % до підсумку	12,54	14,30	14,20	12,93	11,19
2. Переробна промисловість, млн. грн	2030565,5	2660364,2	1849102,9	2316159,8	2945312,9
- у % до підсумку	70,00	65,89	55,8	63,81	67,16
3. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, млн. грн	465673,3	747852,5	956875,0	791695,4	888139,7
- у % до підсумку	16,04	18,50	28,87	21,81	20,25
4. Водопостачання; каналізація, поводження з відходами, млн. грн	42118,0	51678,6	45488,0	52636,0	61149,4
- у % до підсумку	1,45	1,28	1,37	1,45	1,39
5. Промисловість загалом, млн. грн	2902253,0	4037131,9	3314020,7	3629685,4	4385624,6
- у % до підсумку	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело розраховано автором на основі [35].

На основі аналітичних даних таблиці 2.2 можна зробити висновок, що загальний обсяг промислового виробництва у 2021 році порівняно з 2020 роком збільшився на 1 134 878,9 млн. грн, тобто на 39,10 %, а у наступному році спостерігається зниження показника на 723 111,2 млн. грн (17,91 %) порівняно з 2021 роком. Починаючи з 2023 року, обсяги виробництва продукції зростають спочатку на 315 664,7 млн. грн (9,52 %), а у 2024 році - на 755 939,2 млн. грн (20,83 %), підтверджуючи загальну позитивну тенденцію до відновлення після 2022 року.

Обсяги виробництва у добувній промисловості суттєво зросли у 2021 році порівняно з попереднім (на 58,62 %), незначно знизилась у 2022 році і є відносно стабільними з 2022 по 2024 роки. Частка сектору в загальному обсязі промислового виробництва незначно знизилась - на 1,35 % за п'ять років.

Найбільшою, хоча і також нестабільною є частка переробної промисловості у загальному обсязі виробництва промислової продукції. Протягом 5 років цей показник зменшився з 70,00 % до 67,16 % (на 2,84 %), демонструючи суттєве зменшення у 2022 році та зростання у наступні роки.

Показники сектору економіки «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» мають найбільшу динаміку і протилежну до показників переробного сектору промисловості. Частка цього сектору зросла з 16,04 % у 2020 році до пікового значення 28,87 % у 2022 році, знизилась у 2023 році до 21,81 % та до 20,25 % у 2024 році, що пов'язано з відновленням переробної промисловості.

Сектор «Водопостачання, каналізація, поводження з відходами» є найменшим у структурі, і його частка коливається у вузькому діапазоні 1,28 % – 1,45 % протягом усього періоду та не чинить суттєвого впливу на загальну структуру промисловості.

Загальний обсяг фінансових надходжень підприємств України від основної діяльності за секторами промисловості подано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3. – Валовий операційний дохід суб'єктів господарювання України за секторами промисловості у 2020 –2024 рр.

Сектори промисловості	Період дослідження				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, млн. грн	139256,2	337549,2	291651,2	268833,4	234496,3
- у % до підсумку	23,97	31,10	38,83	31,19	23,33
2. Переробна промисловість, млн. грн	327186,9	498834,0	251021,0	400651,6	536219,0
- у % до підсумку	56,33	45,96	33,42	46,48	53,35
3. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, млн. грн	110910,3	247352,4	206857,7	190826,2	234138,5
- у % до підсумку	19,10	22,79	27,54	22,10	23,30
4. Водопостачання; каналізація, поводження з відходами, млн. грн	3477,8	1597,1	1520,0	1673,9	145,4
- у % до підсумку	0,60	0,15	0,20	0,19	0,01
5. Промисловість загалом, млн. грн	580831,3	1085332,9	751050,0	861985,2	1004999,5
- у % до підсумку	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: розраховано автором на основі [36].

Аналіз валового операційного доходу суб'єктів господарювання України за секторами промисловості у 2020–2024 роках демонструє значну волатильність та структурні зміни під впливом зовнішніх та внутрішніх економічних чинників. Загальний валовий операційний дохід суб'єктів господарювання України змінювався протягом досліджуваного періоду. У 2020 році він становив 580831,3 млн. грн, а у 2021 році відбулося різке його зростання майже удвічі – до 1085332,9 млн. грн. Однак, повномасштабне вторгнення у 2022 році спричинило зниження доходу до 751050,0 млн. грн. У 2022 – 2024 роках спостерігається відновлення показників, і на кінець 2024 року загальний дохід майже досягнув найвищого довоєнного рівня – 1004999,5 млн. грн.

Структура доходів також зазнала суттєвих змін, але найбільшим сектором була переробна промисловість, яка у 2020 році забезпечувала 56,3% (327186,9 млн. грн) від загального доходу. У 2021 році її частка знизилася до 46,0 %, а у 2022 році мала найнижче значення – 33,4 %. У цей період питома вага добувної промисловості зросла з 23,97 % у 2020 році до 38,83 % у 2022 році, а постачання електроенергії збільшило свою частку з 19,10 % до 27,54% відповідно. Це свідчило про зміщення економічних акцентів у бік сировинних та енергетичних ресурсів. Проте, протягом 2023 – 2024 років відбувається відновлення довоєнної структури. Доходи переробної промисловості зростають з 251021,0 млн. грн у 2022 році до 536219,0 млн. грн у 2024 році, а питома вага доходів досягає 53,35 % від загального доходу промисловості. Одночасно частка добувної промисловості знизилася до 23,33 % у 2024 році.

Сектор водопостачання, каналізації та поводження з відходами займав мінімальну частку в загальному обсязі операційного доходу, яка коливалася в межах 0,1 – 0,6 %.

Отже, аналіз підтверджує здатність української промисловості до адаптації, і що переробна промисловість залишається основним джерелом фінансових надходжень в промисловості.

Виробництво пластмасових виробів є важливою та інноваційною підгалуззю переробної промисловості, що динамічно розвивається, і згідно з

КВЕД відноситься до групи 22.2. Група 22.2 «Виробництво пластмасових виробів» поділяється на такі класи:

- 22.21 Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас;
- 22.22 Виробництво тари з пластмас;
- 22.23 Виробництво будівельних виробів із пластмас;
- 22.29 Виробництво інших виробів із пластмас.

Обсяги виробництва пластмасових виробів підприємствами України приведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. – Обсяги виготовленої продукції підприємствами з виробництва виробів із пластмас в Україні за 2020-2024 рр.

Види виробів із пластмас	Період дослідження				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1. Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас, млн. грн	16916,8	26634,5	22419,2	26882,7	28625,8
- у % до підсумку	28,90	34,80	34,35	33,56	32,65
2. Виробництво тари з пластмас, млн. грн	20041,6	22800,1	19587,4	22760,7	26989,9
- у % до підсумку	34,30	29,80	30,00	28,42	30,78
3. Виробництво інших виробів із пластмас, млн. грн	8500,7	10694,3	8879,2	10930,6	12025,1
- у % до підсумку	14,55	13,99	13,60	13,60	13,71
4. Виробництво будівельних виробів із пластмас, млн. грн	12981,3	16271,3	14384,7	19522,6	20041,7
- у % до підсумку	22,21	21,30	22,00	24,37	22,80
5. Загалом виробництво пластмасових виробів, млн. грн	58440,4	76400,2	65270,5	80096,6	87682,5
- у % до підсумку	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором на основі [37].

Аналіз даних таблиці 2.4 загалом свідчить про зростання обсягів виробництва пластмасових виробів в Україні протягом 2020–2024 років, незважаючи на зниження показника у 2022 році. Загальний обсяг виготовленої продукції за цей період зріс з 58 440,4 млн. грн у 2020 році до 87682,5 млн. грн у 2024 році.

Структура виробництва виробів із пластмас залишалася відносно стабільною. Найбільшим сегментом протягом досліджуваного періоду

було виробництво тари з пластмас. Його обсяг зріс з 20041,6 млн. грн у 2020 році (34,3 % від підсумку) до 26989,9 млн. грн у 2024 році (30,8 % від підсумку).

Наступним за значенням сегментом було виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас, яке демонструвало постійне зростання абсолютних обсягів з 16916,8 млн. грн у 2020 році до 28625,8 млн. грн у 2024 році та питомої ваги з 28,9% до 32,6% за цей період.

Суттєву питому вагу у досліджуваному періоді мало і виробництво будівельних виробів із пластмас, обсяги якого зросли з 12981,3 млн. грн у 2020 році до 20041,7 млн. грн у 2024 році. Цей сектор показав найбільше зростання частки у 2023 році (24,4%), що свідчить про активізацію будівельних та відновлювальних робіт.

Сегмент виробництва інших виробів із пластмас займав найменшу частку, близько 13-14%, але також мав позитивну динаміку абсолютних показників, зростаючи з 8500,7 млн. грн у 2020 році до 12025,1 млн. грн у 2024 році.

Отже, галузь виробництва пластмасових виробів в Україні демонструє високу стійкість та відновлювальний потенціал, що підтверджується збільшенням загальних обсягів виробництва продукції та поверненням до зростаючої динаміки після 2022 року.

Загальний обсяг фінансових надходжень підприємств України з виробництва виробів із пластмас від основної діяльності подано у таблиці 2.5. Проведене дослідження показує загальну позитивну динаміку валового операційного доходу суб'єктів господарювання з виробництва виробів із пластмас протягом 2020–2024 років, незважаючи на помітне зниження його величини у 2022 році до 10824,6 млн. грн. Однак уже у наступному році галузь продемонструвала відновлення обсягу фінансових надходжень. У 2023 році рівень показника досягнув значення 13579,3 млн. грн, а у 2024 році, незважаючи на складні умови провадження своєї діяльності, підприємств з виробництва виробів із пластмас забезпечили зростання валового операційного доходу до 14479,9 млн. грн.

Таблиця 2.5. – Валовий операційний дохід суб'єктів господарювання України з виробництва виробів із пластмас за 2020-2024 рр.

Види виробів із пластмас	Період дослідження				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1. Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас, млн. грн	2701,9	4337,2	3047,7	4032,2	3944,4
- у % до підсумку	24.92	34.48	28.16	29.69	27.24
2. Виробництво тари з пластмас, млн. грн	3958,1	3958,1	3610,2	4289,3	4693,7
- у % до підсумку	36.51	31.47	33.35	31.59	32.42
3. Виробництво інших виробів із пластмас, млн. грн	2237,5	2288,8	2422,9	2691,9	3119,2
- у % до підсумку	20.64	18.20	22.3	19.82	21.54
4. Виробництво будівельних виробів із пластмас, млн. грн	1944,6	1993,9	1743,7	2565,7	2712,6
- у % до підсумку	17.9	15.8	16.1	18.89	18.73
5. Загалом виробництво пластмасових виробів, млн. грн	10842,1	12578,0	10824,6	13579,3	14479,9
- у % до підсумку	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано автором на основі [38].

Структура валового операційного доходу залишалася відносно стабільною, але з помітними змінами в абсолютних обсягах. Дохід від виробництва тари з пластмас був найбільшим сегментом протягом усього періоду, його обсяг змінювався з 3958,1 млн. грн. у 2020 році (36,51%) до 4693,7 млн. грн. у 2024 році (32,42%).

Дохід від виробництва плит, листів, труб і профілів із пластмас займав другу позицію і у досліджуваному періоді зростав: з 2701,9 млн. грн. у 2020 році до 3944,4 млн. грн. у 2024 році. Його питома вага у структурі валового операційного доходу досягла максимального значення у 2021 році (34,48 %), але до 2024 року знизилася до 27,24 %.

Суттєве значення мав також дохід від виробництва інших виробів із пластмас, який демонстрував стабільне зростання абсолютних показників: з 2237,5 млн. грн. у 2020 році до 3119,2 млн. грн. у 2024 році. Його частка зростає з 20,64% до 21,54% відповідно.

Сегмент доходу від виробництва будівельних виробів із пластмас показав зростання обсягів з 1944,6 млн. грн у 2020 році до 2712,6 млн. грн у 2024 році. Його частка досягла значення 18,73 % у 2024 році.

Отже, галузь виробництва пластмасових виробів в Україні характеризується збільшенням загальних обсягів валового операційного доходу та поверненням до зростаючої динаміки після короткочасного його зниження у 2022 році.

Промисловість Волинської області поряд із сільським господарством, формує основу економічного розвитку регіону, що має диверсифіковану промислову базу. Для детального аналізу та оцінки динаміки розвитку промислового сектору Волинської області наведемо показники, що ілюструють зміни в кількості діючих підприємств та чисельності зайнятих на них працівників за останні п'ять років (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6. – Динаміка кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників у промисловості Волинської області в період 2020-2024 рр.

Рік	Кількість підприємств, одиниць	Абсолютний приріст ланцюговий, +/-	Темп зростання ланцюговий, %	Абсолютний приріст базовий, +/-	Темп зростання базовий, %	Чисельність працівників, осіб	Абсолютний приріст ланцюговий, +/-	Темп зростання ланцюговий, %	Абсолютний приріст базовий, +/-	Темп зростання базовий, %
2020	2468	-	-	-	-	46281	-	-	-	-
2021	2415	-53	97,85	-53	97,85	41037	-5244	88,67	-5244	88,67
2022	2271	-144	94,04	-197	92,02	43829	2792	106,80	-2452	94,71
2023	2526	255	111,23	58	102,35	43320	-509	98,84	-2961	93,82
2024	2620	94	103,72	152	106,16	41983	-1337	96,9	-4298	90,71

Джерело: розраховано автором на основі [39; 40; 41; 42].

Аналіз даних таблиці 2.6 свідчить про наявність протилежних тенденцій в промисловості Волинської області протягом 2020–2024 років: спостерігається зростання кількості підприємств та одночасне скорочення загальної чисельності зайнятих працівників. У 2020 році було зареєстровано 2468 підприємств. У

наступні два роки їхня кількість зменшувалася, досягнувши мінімуму в 2271 одиницю у 2022 році. Однак, 2023 та 2024 роки показали стійку позитивну динаміку. Загальний абсолютний приріст від базового 2020 року до 2024 року склав 152 підприємства, тобто темп зростання становить 106,16 %.

Показник чисельності зайнятих працівників у промисловості має іншу динаміку. Якщо у 2020 році в промисловості області працювало 46281 особа, то у 2024 році ця цифра знизилася до 41983 осіб, тобто темп зростання склав 90,71%. Лише у 2022 році спостерігалось зростання чисельності зайнятих працівників порівняно з попереднім роком (на 2792 особи, або 106,8%), що пов'язано з релокацією бізнесу та населення з інших регіонів України, а у 2023 та 2024 роках вона знову зменшилась.

Отже, хоча кількість зареєстрованих підприємств у Волинській області зростає і перевищила довоєнний рівень, загальна чисельність працівників у промисловості скорочується.

Показники обсягів виробництва промислової продукції за період 2020 – 2024 роки на Волині приведені у таблиці 2.7.

Аналіз обсягів виробництва продукції підприємствами Волинської області за 2020-2024 роки демонструє стійке зростання загальних показників промисловості регіону та домінуючу роль переробного сектору. Загалом обсяг промислової продукції зріс із 35 523,3 млн. грн у 2020 році до 73 981,0 млн. грн у 2024 році, тобто більш ніж удвічі.

Переробна промисловість є безумовним лідером і основою регіональної індустрії, генеруючи переважну частку загального обсягу виробництва. Її доходи зросли з 28787,5 млн. грн у 2020 році до 58522,7 млн. грн у 2024 році. Абсолютний приріст доходу за цей період складає 29,7 млрд. грн, відносно відхилення показника – 103%. Це свідчить про подвоєння доходів галузі за чотири роки, що є винятковим результатом в умовах сучасних економічних викликів. Питома вага цього сектора у структурі промисловості знаходиться в межах 75 – 81 % від загального обсягу виробництва, що підкреслює його важливе значення для економіки Волині.

Таблиця 2.7. – Обсяги виробництва продукції в розрізі секторів промисловості у Волинській області за 2020-2024 рр.

Сектори промисловості	Період дослідження				
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1.Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, млн. грн	68,9	509,1	248,9	283,1	134,2
- у % до підсумку	0.19	0.92	0.41	0.44	0.18
2. Переробна промисловість, млн. грн	28787,5	44499,4	45792,6	50825,0	58522,7
- у % до підсумку	81.04	80.18	75.33	79.60	79.10
3. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, млн. грн	6031,4	9514,2	13946,2	11671,2	14275,1
- у % до підсумку	17.00	17.14	22.94	18.28	19.29
4.Водопостачання; каналізація, поводження з відходами, млн. грн	635,5	977,3	802,4	1078,5	1048,8
- у % до підсумку	1.79	1.76	1.32	1.6	1.42
5. Промисловість загалом, млн. грн	35523,3	55500,1	60790,3	63858,0	73981,0
- у % до підсумку	100	100	100	100	100

Джерело: розраховано автором на основі [43; 44].

Другим за значенням сектором є постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Обсяги виробництва у цьому секторі зросли з 6031,4 млн. грн у 2020 році до 14275,1 млн. грн у 2024 році. Його частка збільшилася з 17,0 % до 19,3 % за досліджуваний період, досягнувши піку у 22,94 % у 2022 році.

Сектор водопостачання, каналізації та поводження з відходами демонструє стабільне, хоча й незначне зростання абсолютних показників: з 635,5 млн. грн у 2020 році до 1 048,8 млн. грн у 2024 році. Його питома вага залишається мінімальною, близько 1,4-1,8%, що відповідає інфраструктурному характеру галузі.

Найменшу частку в структурі займає добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Обсяги виробництва в цьому секторі були вкрай мінливими і досягли піку у 2021 році (509,1 млн. грн, або 0,92% від підсумку), але знизилися до 134,2 млн. грн (0,18%) у 2024 році.

Отже, промисловість Волинської області загалом демонструє стійке зростання, де переробний сектор відіграє провідну роль у формуванні загального обсягу виробництва продукції.

Виробництво пластмасових виробів, як складова переробної промисловості у регіоні, охоплює різні сегменти ринку і орієнтоване як на споживчі, так і на промислові потреби (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8. – Характеристика діяльності найбільших компаній з виробництва пластмасових виробів у Волинській області

Суб'єкт господарської діяльності	Основний КВЕД	Чистий дохід у 2024 році, тис.грн
1.ТОВ «Пластхім Україна»	22.21 Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас	1 441 790, 000
2.ТОВ «Теріхем Тервакоскі»	22.21 Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас	621 868, 000
3.ТОВ «Спектронікс»	22.21 Виробництво плит, листів, труб і профілів із пластмас	318 920, 800
4.ТОВ «Світло Пак»	22.22 Виробництво тари з пластмас	127 236, 600
5.ПП «Фолсаж»	22.22 Виробництво тари з пластмас	114 308, 400
6. ТОВ «Інтегра вест»	22.23 Виробництво будівельних виробів із пластмас	106 547, 800

Джерело: [45].

Інформація, наведена у таблиці показує, що в області діють підприємства, які спеціалізуються на виробництві широкого асортименту господарських виробів, інвентарю та інших споживчих товарів з пластмас. Також є компанії зайняті виробництвом плит, профілів та будівельних виробів із пластмас, що використовуються в будівництві та інших галузях. Частина підприємств виробляє пластмасову тару для харчової промисловості та іншої продукції.

Важливим аспектом розвитку галузі є робота релокованих та місцевих підприємств, які здійснюють переробку пластикових пляшок та іншої сировини.

Чистий дохід, отриманий найбільшими підприємствами з виробництва пластмасових виробів в області, відрізняється більш ніж у 10 разів. Тому у подальших дослідженнях розглянемо діяльність ТОВ «Пластхім Україна», яке має найбільший дохід і є лідером ринку.

2.2. Аналітичне дослідження доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас

Масштаби діяльності ТОВ «Пластхім Україна» мають значний вплив на загальні економічні показники Волинської області, обсяги виробництва продукції та ринок праці. Як найбільший суб'єкт, ТОВ «Пластхім Україна» стикається з найбільшими викликами та має найбільший потенціал для інновацій чи розширення, тому об'єктом аналітичного дослідження доходів вибрано саме це підприємство.

«Можна назвати шість основних підходів, які використовуються в процесі аналізу доходів підприємства: горизонтальний аналіз доходів, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), порівняльний аналіз доходів, факторний аналіз доходів» [46, с.98].

Аналіз доходів підприємства доцільно проводити у певній послідовності, де кожен наступний етап буде залежати від результатів попереднього, забезпечуючи логіку причинно-наслідкових зв'язків, а саме:

- аналіз динаміки доходів для встановлення його зростання чи зниження;
- аналіз структури доходів, який пояснює, за рахунок яких саме джерел відбулися ці зміни, оскільки без розуміння структури, динаміка є недостатньо інформативною;

– аналіз ефективності доходів, який оцінює якість доходної бази і перевіряється, наскільки успішно дохід трансформується у прибуток (маржу), та чи є основна діяльність прибутковою;

– аналіз ділової активності, тобто швидкості обороту активів та капіталу, є коректним лише після оцінки рентабельності. Активність є позитивною тільки за умови, якщо вона ефективна; якщо ж ефективність низька, активність лише прискорює генерацію збитків;

– аналіз фінансової стійкості підприємства визначає загальний рівень фінансового ризику, виходячи з накопичених дисбалансів.

Важливим етапом аналізу господарської діяльності суб'єкта господарювання є аналіз динаміки доходів. Проведемо аналітичне дослідження динаміки доходів товариства за допомогою показників абсолютного та відносного приросту (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9. – Аналіз динаміки доходів ТОВ «Пластхім Україна»
за 2022 – 2024 роки

Показники	Доходи підприємства, тис.грн			Абсолютне відхилення, +/-			Відносне відхилення, %		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2022 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024р / 2022 р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції	1118214	1014998	1441790	-103216	426792	323576	-9,23	42,05	28,94
2. Інші операційні доходи	25240	9354	7069	-15886	-2285	-18171	-62,95	-24,43	-71,91
3. Інші фінансові доходи	301	905	86	604	-819	-215	200,66	-90,50	-71,43
4. Інші доходи	830	5251	6655	4421	1404	5825	532,65	26,74	701,81
Разом	1144 585	1 030508	1 455590	-114 077	425091	311 014	-9,97	41,25	27,18

Джерело: розраховано автором на основі [46].

Розрахунки показників динаміки доходів дають можливість привести таку характеристику: загальна сума доходів підприємства у 2023 році порівняно з 2022 роком знизилася на 114 077 тис. грн, що складає 9,97%. Основною

причиною такої динаміки показника є зниження чистого доходу від реалізації продукції. Однак, у 2024 році відбулося різке зростання загального доходу на 425 092 тис. грн, або на 41,25 % порівняно з 2023 роком. Це свідчить про відновлення діяльності та значне розширення ринкових можливостей у цей період. У підсумку, за два роки, дохід товариства збільшився на 311 015 тис. грн, що складає 27,18 %, підтверджуючи загальну позитивну тенденцію розвитку підприємства.

Чистий дохід від реалізації продукції є домінуючим джерелом доходів, що визначає загальний дохід підприємства. У 2023 році порівняно з попереднім показник чистого доходу від реалізації продукції зменшився на 103 216 тис. грн, тобто на 9,23 %. Однак у 2024 році спостерігається його значне зростання – на 426 792 тис. грн, що складає 42,05 %, порівняно з 2023 роком. Це свідчить про те, що підприємство не лише компенсувало зниження обсягів реалізації продукції у 2023 році, але й забезпечило загальне зростання доходу від основної діяльності за весь період на 28,94 %.

Інші операційні доходи знижуються протягом досліджуваного періоду. У 2023 році показник зменшився на 15 886 тис. грн, що складає 62,95 %, а у 2024 році – ще на 2 285 тис. грн, тобто на 24,43 %. За два роки величина інших операційних доходів зменшилась на 18 171 тис. грн, або на 71,91 %. Це вказує на завершення значних одноразових операцій і скорочення обсягів допоміжної діяльності. Оскільки цей показник має невелику питому вагу, його зниження не стало критичним для загального доходу.

Стаття інші фінансові доходи є найбільш нестійкою та волатильною. У 2023 році відбулося зростання цих доходів на 604 тис. грн, тобто на 200,66 %, а вже у 2024 році – різке зниження на 819 тис. грн, що складає 90,50 %. У підсумку, за два роки, дохід від цієї статті зменшився на 215 тис. грн, або на 71,43 %. Така нестабільність є типовою для фінансових інструментів, таких як курсові різниці чи відсотки за депозитами.

Показник інших доходів продемонстрував найвищі темпи зростання. У 2023 році він зріс на 4 421 тис. грн, що становило 532,65 %, і продовжив зростання у

2024 році на 1 404 тис. грн, тобто ще на 26,74%. Загальне зростання за період склало 5 825 тис. грн, або 701,21 %. Стрімке зростання цього джерела доходів є результатом залучення додаткових ресурсів.

Проведемо аналіз структури доходів товариства для виявлення джерел його формування (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10. – Аналіз структури доходів ТОВ «Пластхім Україна»
за 2022 – 2024 роки

Показники	Структура доходів підприємства, %			Абсолютне відхилення структури, %		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2022 р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції	97,69	98,49	99,05	0,80	0,56	1,36
2. Інші операційні доходи	2,21	0,91	0,49	-1,30	-0,42	-1,72
3. Інші фінансові доходи	0,03	0,09	0,01	0,06	-0,08	-0,02
4. Інші доходи	0,07	0,51	0,46	0,44	-0,05	0,39
Разом	100	100	100	-	-	-

Джерело: розраховано автором на основі [46].

Протягом досліджуваного періоду, з 2022 року по 2024 рік, у структурі доходів товариства зростає частка чистого доходу від реалізації продукції з 97,69 % до 99,05 %, тобто на 1,36 %. Позитивна динаміка показника характерна для кожного року у досліджуваному періоді: у 2023 році порівняно з 2022 роком чистий дохід від реалізації продукції зріс на 0,80 %, а в наступному році – ще на 0,56 %.

Частка інших операційних доходів, маючи незначну питому вагу, суттєво скоротилася – більш ніж в чотири рази: з 2,21 % у 2022 році до 0,49 % у 2024 році. Таке зменшення вказує на скорочення та завершення допоміжних операцій, які раніше приносили дохід.

Частка інших фінансових доходів та інших доходів складає менше ніж 0,1 % у структурі доходів ТОВ «Пластхім Україна» і має незначне зростання у 2023 році та зниження у 2024 році. Структура доходів підприємства є якісною та

стійкою, оскільки домінує дохід від основної діяльності. Зростання частки основного доходу до 99,05% у 2024 році є позитивним явищем.

Важливим завданням аналізу є оцінка ефективності доходів ТОВ «Пластхім Україна» (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11. – Аналіз ефективності діяльності ТОВ «Пластхім Україна» за 2022 – 2024 роки

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення + / -		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2022 р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	1 118 214	1 014 998	1 441 790	-103 21	426 792	323 576
2. Усього доходів, тис. грн	1144 585	1 030 508	1 455 590	-114 077	425 082	311 005
3. Собівартість реалізованої продукції тис. грн	1025442	950955	1407528	-74 487	456 573	382 086
4. Адміністративні витрати, тис. грн	23792	26045	32 381	2 253	6 336	8 589
5. Витрати на збут к.	14 506	16 027	19 967	1 521	3 940	5 461
6. Інші операційні витрати, тис. грн	47 499	42 702	30 762	- 4 797	-11 940	-16 737
7. Валовий прибуток, тис. грн	92 772	64 043	34 262	-28 729	-29 781	-58 510
8. Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток/ збиток), тис. грн	6975	6135	- 34648	- 840	-40783	-41623
9. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-8563	-8500	-53759	63	-45259	-45196
10. Середньорічна вартість активів, тис. грн	521487	549957	683779	28 470	133 822	162 292
11. Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	73686	107555	54073	33 869	-53 482	-19 613
12. Рентабельність (збитковість) продажів, %	- 0,77	-0,84	-3,71	-0,07	-2,87	-2,94
13. Рентабельність (збитковість) активів, %	-1,64	-1,55	-7,82	+0,09	-6,27	-6,18
14. Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	-11,62	-7,90	-98,90	+3,72	-91,00	-87,28
15. Рентабельність за валовим прибутком, %	8,30	6,31	2,38	-1,99	-3,93	-5,92

Джерело: розраховано автором на основі [46].

На основі проведеного аналізу ефективності доходів ТОВ «Пластхім Україна» можна зробити висновок, що за період 2022–2024 роки суттєвою проблемою для підприємства є системне погіршення структури дохідності, тобто невідповідність між зростанням собівартості та зростанням чистого доходу.

Рентабельність за валовим прибутком знизилася з 8,30 % у 2022 році до 2,38 % у 2024 році. Цей показник прямо відображає ефективність чистого доходу від реалізації продукції після вирахування собівартості. Критичне зниження показника валової рентабельності на 5,92 відсоткових пункти за три роки свідчить, що темпи зростання собівартості значно випереджають темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції. Це означає, що підприємство отримує кожен гривню доходу ціною непропорційно високих витрат. Як наслідок, у 2024 році лише 2,38 % чистого доходу перетворилося на валовий прибуток, що не забезпечує покриття операційних витрат.

Зниження показника рентабельності (збитковості) продажів з -0,77 % до -3,71 % є наслідком низької доходності основної діяльності. Це демонструє, що отриманий загальний обсяг доходів є недостатнім для покриття усіх операційних витрат. Іншими словами, структура доходів не є ефективною для підтримки поточного рівня витрат. Зниження валової рентабельності спричинило трансформацію невеликого операційного прибутку у 2022 році на суттєвий операційний збиток у 2024 році.

Ця вкрай низька ефективність доходів безпосередньо призвела до погіршення показників використання ресурсів. Рентабельність активів знизилася до -7,82 %. Це свідчить, що кожна гривня активів була використана для генерування збиткових продажів. Рентабельність власного капіталу знизилася до -98,90 %, що показує майже повне знецінення власного капіталу.

Отже, проблема ТОВ «Пластхім Україна» полягає не в обсязі доходів, а у критично низькій якості (дохідності) цих доходів. Обсяг продажів у 2024 році є високим. Проте, лівова частка цього доходу поглинається собівартістю, що є основною причиною загальної збитковості та фінансової нестійкості.

Оцінка ділової активності ТОВ «Пластхім Україна» проведена за показниками таблиці 2.12.

Таблиця 2.12. – Аналіз ділової активності ТОВ «Пластхім Україна» за 2022 – 2024 рр.

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення + / -		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2022 р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції (ЧДР), тис грн	1 118 214	1 014 998	1 441 790	-103 21	426 792	323 576
2. Середньорічна вартість активів (СВа), тис. грн	521 487	549 957	683 779	28 470	133 822	162 292
3. Середньорічна вартість власного капіталу (СВк), тис. грн	73686	107555	54073	33 869	-53 482	-19 61
4. Коефіцієнт оборотності активів Ко.а.	2,14	1,85	2,11	-0,29	0,26	-0,03
5. Коефіцієнт оборотності власного капіталу Ко.в.к.	15,18	9,44	26,67	-5,74	17,23	11,49
6. Дебіторська заборгован. (на поч. року) (ДЗп.р.), тис.грн	211007	198967	185149	-12 040	-13 81	-25 85
7. Дебіторська заборгов. (на кінець року) (ДЗ к.р.), тис. грн	198967	185149	309900	-13 818	124 751	110 933
8. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Ко.д.з.)	5,46	5,29	5,83	-0,17	0,54	0,37
9. Період обороту дебіторської заборгованості (Тоб.), дні	66,8	68,9	62,6	2,1	-6,3	-4,2

Джерело: розраховано автором на основі [46].

Аналіз ділової активності ТОВ «Пластхім Україна» виявив неоднозначні результати. Частина показників ділової активності (швидкість, інкасація боргів) демонструє позитивну динаміку, тоді як інша частина (оборотність капіталу, зростання абсолютного боргу) вказує на посилення структурних ризиків.

У 2024 році товариство відновило обсяги чистого доходу від реалізації продукції. Проте, ця активність супроводжувалася підвищеними фінансовими ризиками, такими як операційний ризик (ризик генерування збитків в умовах критично низької валової маржі), ризик ліквідності (спричинений надмірною

залежністю від короткострокового боргу) та ризик неплатежів (пов'язаний зі зростанням абсолютної суми дебіторської заборгованості).

Коефіцієнт оборотності активів, який показує скільки гривень доходу генерується з кожної гривні активів, знизився у 2023 році порівняно з попереднім на 0,29 разу, але у 2024 році зріс до 2,11 разу, майже досягнувши рівня показника 2022 року. Це свідчить про те, що підприємство відновило швидкість генерації доходу з активів, тобто відбулось зростання ділової активності.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу демонструє різке збільшення у 2024 році – на 17,23 разу порівняно з 2023 роком, досягнувши рівня 26,67 разу. Ця динаміка не є позитивним явищем, оскільки пояснюється різким зменшенням середньорічної вартості власного капіталу (на 53 482 тис. грн), що викликане суттєвим зростанням збитків.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у 2024 році зріс до 5,83 разу, що свідчить про зростання швидкості перетворення продажів на грошові кошти. Це підтверджується скороченням періоду обороту дебіторської заборгованості на 6,3 дня у 2024 році, і загалом, на 4,2 дні порівняно з 2022 роком. Це є позитивною динамікою, оскільки покращення оборотності дебіторської заборгованості сприяє підвищенню ліквідності підприємства.

Однак, незважаючи на прискорення оборотності, абсолютний розмір дебіторської заборгованості на кінець 2024 року різко зріс на 124 751 тис. грн порівняно з кінцем 2023 року. Це є ознакою значного збільшення обсягів продажів у кредит, що може призвести до підвищення ризику неповернення боргів у наступному періоді.

Ділова активність ТОВ «Пластхім Україна» є високою, але фінансово неефективною. Підприємство успішно відновило швидкість генерації доходу з активів та покращило збирання боргів. Проте, ця активність не призводить до прибутковості та супроводжується структурним руйнуванням капіталу, що підкреслює доцільність проведення аналізу фінансової стійкості підприємства для оцінки загального фінансового ризику (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13. – Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Пластхім Україна»
за 2022–2024 рр.

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення + / -		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р./ 2022 р.	2024 р./ 2023 р.	2024 р./ 2022 р.
I. Усього активи	521487	549957	683779	28 470	133 822	162 292
1. Необоротні активи (НА), тис.грн	168648	263840	259663	95 192	-4 177	91 015
2. Оборотні активи (ОА), тис.грн	352839	286117	424116	-66 722	138 000	71 277
II. Усього пасиви	369756	386289	541946	-5 399	187 304	181 905
3. Власний капітал (ВК), тис.грн	73686	107555	54073	33 869	-53 482	-19 613
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ), тис.грн	78045	56113	87760	-21 932	31 647	9 715
5. Поточні зобов'язання (ПЗ), тис.грн	369756	386289	541946	16 533	155 657	172 190
6. Коефіцієнт автономії (Ка)	0,14	0,20	0,08	0,06	-0,12	-0,06
7. Коефіцієнт фінансового левериджу (Кф.л.)	6,08	4,11	11,64	-1,97	7,53	5,56

Джерело: розраховано автором на основі [46].

Аналіз фінансової стійкості підприємства за 2022–2024 роки виявляє критично нестійкий фінансовий стан, який значно погіршився у 2024 році. Головна проблема полягає у надмірній залежності від позикових коштів та руйнуванні власного капіталу, що ставить під загрозу довгострокову платоспроможність.

Ключовим показником є коефіцієнт автономії, який характеризує частку власного капіталу у загальних активах. Цей показник має бути не нижчим 0,5 для забезпечення фінансової незалежності. У 2022 році він становив 0,14, що вже було низьким, але у 2024 році він різко знизився до 0,08. Це означає, що лише 8% активів підприємства фінансується за рахунок власників, а решта 92 % формується за рахунок кредиторів. Різке зниження показника на 0,12 пункту у 2024 році порівняно з попереднім, є наслідком значних збитків, які поглинули

частину власного капіталу, зробивши підприємство повністю залежним від зовнішнього фінансування.

Ця критична залежність яскраво підтверджується коефіцієнтом фінансового левериджу, який показує, скільки позикового капіталу припадає на одну гривню власного. У 2022 році цей показник становив 6,08, що вже було значно вище норми. Проте у 2024 році він зріс до екстремального значення 11,64. Такий показник означає, що на кожен гривню власного капіталу припадає понад одинадцять гривень боргових зобов'язань. Це різке зростання на 7,53 одиниці за один рік є прямим наслідком одночасного скорочення власного капіталу через збитки та значного збільшення поточних зобов'язань (на 155 657 тис. грн), які є найбільш терміновими для погашення.

Отже, ТОВ «Пластхім Україна» знаходиться у зоні критичної фінансової нестійкості. Підприємство втратило фінансову незалежність, а його діяльність фінансується переважно за рахунок короткострокових боргів. Вся фінансова стійкість підприємства тримається на його здатності швидко обслуговувати наростаючу масу поточних зобов'язань, що є вкрай ризикованим, особливо в умовах постійної збитковості.

2.3. Облік доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас

Виробничі підприємства, що спеціалізуються на виготовленні виробів із пластмас, мають низку особливостей технологічного процесу, які безпосередньо впливають на формування та відображення доходів у бухгалтерському обліку. До таких особливостей належать:

- виробництво продукції партіями;
- використання різних видів полімерної сировини (поліетилен, поліпропілен, ПВХ, поліамід);
- технологічні втрати під час екструзії та лиття;
- можливість переробки відходів у вторинну гранулу;

– значна частка замовлень, що виконуються за індивідуальними специфікаціями клієнтів.

Усі ці фактори визначають структуру облікових операцій та порядок визнання доходів відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 16 «Витрати» та Податкового кодексу України.

У контексті виробничого підприємства, що займається виготовленням виробів із пластмас, облік доходів має забезпечувати коректне відображення процесу формування виручки, її оцінювання та розкриття в звітності. На підставі аналізу методологічних положень, доходи такого підприємства слід розглядати як виручку від реалізації продукції, що виникає при передачі продукції покупцю, якщо виконано умови визнання, а також як інші доходи (наприклад, доходи від надання вторинних виробів в оренду або доходи від використання активів) згідно з класифікацією.

Облік доходів ТОВ «Пластхім Україна» здійснюється відповідно до Наказу про облікову політику підприємства, який визначає методологічні підходи до визнання, оцінки та класифікації доходів, порядок документування господарських операцій, особливості відображення виручки від реалізації пластмасових виробів, а також встановлює систему внутрішнього контролю за правильністю формування показників доходів у бухгалтерському та податковому обліку (таблиця 2.14).

Наведена таблиця деталізує облікову політику ТОВ «Пластхім Україна» щодо доходів, яка відповідає національним стандартам бухгалтерського обліку України (НП(С)БО).

На підприємстві дохід визнається за датою переходу ризиків і вигод покупцеві, тобто під час відвантаження продукції. Оцінка доходу відбувається за договірною вартістю без ПДВ, з урахуванням знижок та повернень, які обліковуються на рахунку 704.

Таблиця 2.14. – Складові облікової політики щодо обліку доходів
ТОВ «Пластхім Україна»

Складова облікової політики	Характеристика
Метод визнання доходу від реалізації продукції	за датою переходу ризиків і вигод покупцю (відвантаження)
Метод оцінки доходу	за договірною вартістю без ПДВ з урахуванням знижок і повернень
Порядок коригування доходів	використовується рахунок 704 для знижок і повернень
Класифікація доходів	операційні, інші операційні, фінансові доходи
Перелік первинних документів для визнання доходу	видаткова накладна, акт приймання-передачі, договір, рахунок-фактура
Облік доходів майбутніх періодів	не передбачено окремого порядку
Відображення доходів у податковому обліку	узгодження з нормами Податкового кодексу України
Порядок обліку курсових різниць	визнання доходів за НП(С)БО 21
Облік доходів від реалізації вторинної сировини	доходи визнаються на субрахунку 712
Облік штрафів, пені та неустойок	відображаються як інші операційні доходи
Розкриття інформації про доходи у фінансовій звітності	відповідно до НП(С)БО 1 та НП(С)БО 15

Джерело: складено за даними ТОВ «Пластхім Україна».

Для підтвердження операцій використовують такі первинні документи: видаткова накладна, акт приймання-передачі, договір та рахунок-фактура. Доходи класифікуються як операційні, інші операційні та фінансові. Важливо, що доходи від реалізації вторинної сировини та штрафи відображаються як інші операційні доходи на субрахунку 712, що підкреслює їх супутній характер. Підприємство узгоджує свій податковий облік з Податковим кодексом України, а облік курсових різниць веде відповідно до НП(С)БО 21.

Процес формування доходів на виробничому підприємстві складається з ряду послідовних етапів. Структуру цього процесу на прикладі ТзОВ «Пластхім Україна» подано на рисунку 2.2.

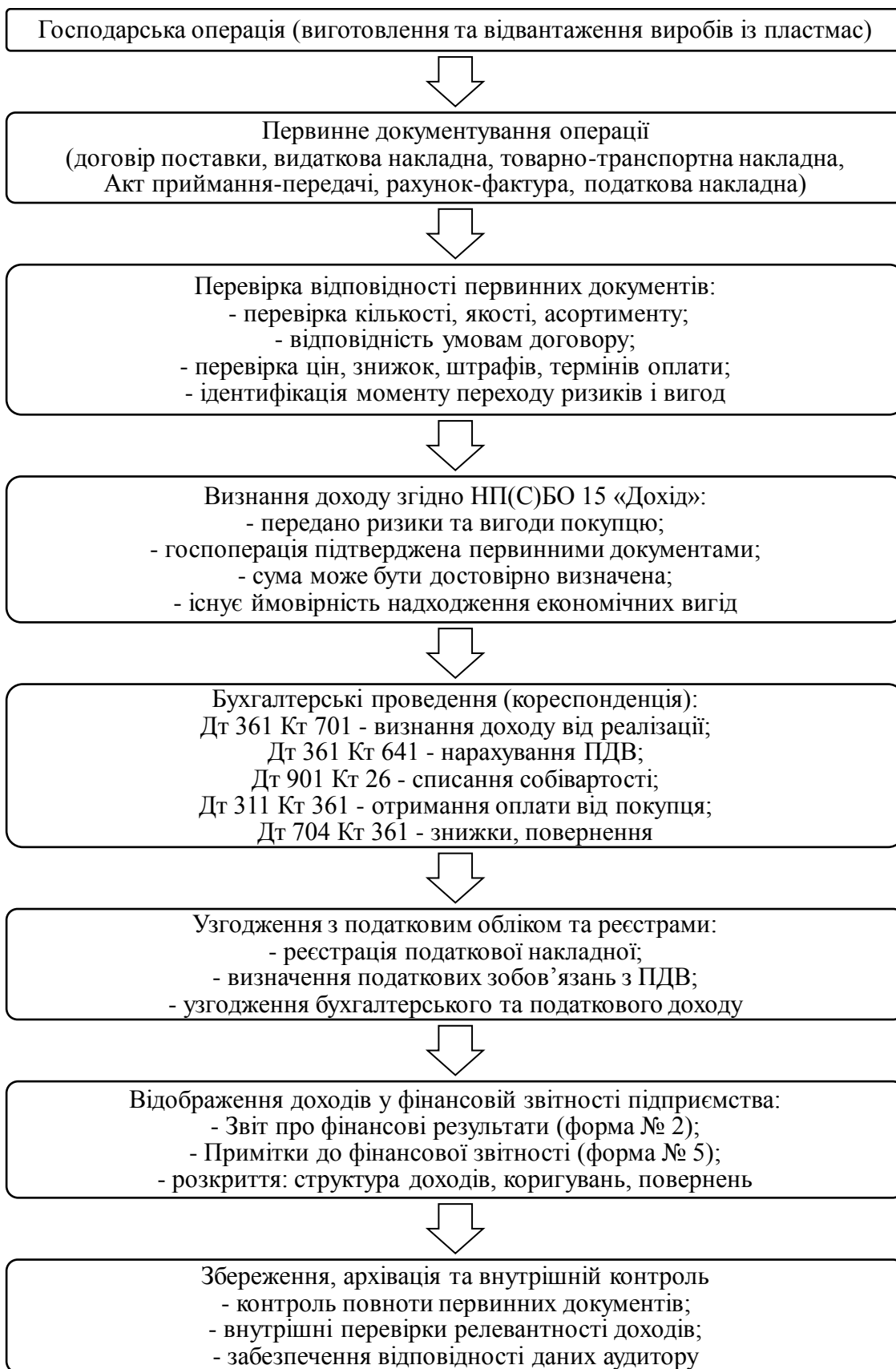

Рисунок 2.2 Структурно-логічна схема процесу формування доходів
ТОВ «Пластхім Україна»

Джерело: складено автором.

Отже, наведена на рисунку 2.2 структурно-логічна схема демонструє послідовність формування доходів виробничого підприємства від моменту виникнення господарської операції до її відображення у фінансовій звітності.

Вона підкреслює роль первинних документів у підтвердженні факту реалізації продукції, забезпеченні правильності визнання доходу та узгодженості бухгалтерського і податкового обліку і дозволяє системно оцінити всі етапи руху інформації, що сприяє підвищенню прозорості та контролю за обліком доходів на підприємстві.

У таблиці 2.15 розглянуто систему первинних документів, що використовується ТзОВ «Пластхім Україна» для підтвердження та обліку доходів від реалізації двовісно-орієнтованих поліпропіленових плівок, із відображенням їх функціонального призначення, основних реквізитів та відповідних бухгалтерських проведення.

Таблиця 2.15 – Первинні документи та відповідні бухгалтерські проведення з обліку доходів ТОВ «Пластхім Україна»

Первинний документ	Призначення документа	Основні реквізити	Зміст операції / кореспонденція
1	2	3	4
Договір поставки ВОРР-плівки	визначає юридичні умови реалізації продукції	асортимент, ціна, кількість, умови оплати, перехід ризиків	підстава для виникнення подальших операцій
Видаткова накладна	підтверджує відвантаження продукції покупцю	вид плівки, кг, рулони, ціна, сума	визнання доходу від реалізації / Дт 361 Кт 701
Товарно-транспортна накладна	фіксує передачу вантажу перевізнику й доставку	вага, кількість місць, перевізник	підтверджує факт фізичного відвантаження
Акт приймання-передачі	підтверджує якість та приймання продукції покупцем	товщина, міцність, прозорість, підписи	додаткове підтвердження переходу ризиків
Рахунок-фактура (інвойс)	підстава для оплати покупцем	ціна, сума без ПДВ, ПДВ, реквізити	створює зобов'язання покупця
Податкова накладна	підтверджує податкові зобов'язання	номенклатура, база, ПДВ	нарахування ПДВ при реалізації / Дт 361 Кт 641
Сертифікат якості	підтверджує відповідність характеристикам	товщина, міцність	застосовується як додаток до накладних

Продовження таблиці 2.15

1	2	3	4
Акт повернення продукції	оформлює факт повернення покупцем	вид дефекту, кількість, вага	зменшення доходу через повернення / Дт 704 Кт 361
Розрахунок коригування до податкової накладної	коригує податкові зобов'язання при знижках/поверненнях	коригована сума, причина	коригування ПДВ при поверненні чи знижці / Дт 704 Кт 641
Накладна на оприбуткування поверненої плівки	повернення продукції на склад	вага, собівартість	оприбуткування повернутого товару / Дт 26 Кт 719
Акт списання відходів	фіксує утворення обрізків	вага відходів, характеристика	переведення браку або обрізків у відходи / Дт 24 Кт 26
Накладна на реалізацію вторинної сировини	оформлює продаж обрізків	кількість, ціна, сума	дохід від реалізації вторсировини / Дт 361 Кт 712

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Пластхім Україна» та [47].

Розглянуті первинні документи підтверджують фактичний рух ВОРР-плівки, забезпечують обґрунтованість господарських операцій та дозволяють своєчасно і коректно формувати доходи відповідно до вимог НП(С)БО 15. Зіставлення документів із відповідними бухгалтерськими проводками демонструє прозорість, системність та організованість облікового процесу на підприємстві.

У таблиці 2.16 узагальнено та систематизовано основні господарські операції, що відображають процес формування доходів ТзОВ «Пластхім Україна».

Таблиця 2.16. – Відображення в обліку доходів на прикладі ТОВ «Пластхім Україна»

Господарська операція	Дт	Кт	Сума, грн	Пояснення
1	2	3	4	5
Відвантажено 12 000 кг ВОРР-плівки покупцю	361	701	720000	ціна 60 грн/кг
Нараховано ПДВ при реалізації	361	641	144000	20% від 720000
Списано собівартість реалізованої плівки	901	26	468000	собівартість 39 грн/кг

Продовження таблиці 2.16

1	2	3	4	5
Отримано оплату від покупця на розрахунковий рахунок	311	361	864000	повна оплата разом з ПДВ
Надано знижку постфактум (1%)	704	361	7200	знижка від суми реалізації
Повернення 200 кг плівки через дефект	704	361	12000	ціна 60 грн/кг
Оприбутковано повернену продукцію	26	719	7800	собівартість 39 грн/кг
Реалізовано обрізки як вторсировину	361	712	5500	разова реалізація вторсировини

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Пластхім Україна» та [47.].

Представлені кореспонденції рахунків охоплюють повний виробничо-збутовий цикл підприємства – від первинного відвантаження готової продукції та нарахування податкових зобов'язань до можливих коригувань доходів і реалізації вторинної сировини. Операції, пов'язані з поверненнями та наданням знижок, підтверджують практичний характер виробничо-збутових процесів підприємства, а реалізація вторинної сировини демонструє раціональний підхід до використання матеріальних ресурсів.

На ТОВ «Пластхім Україна» журнали-ордери є базовими регістрами, у яких ведеться аналітичний облік за кожним рахунком доходів, ПДВ та розрахунків із покупцями. Саме у журналах систематизуються записи на підставі первинних документів, які узагальнюються в оборотно-сальдовій відомості, що є ключовим регістром для перевірки коректності відображення всіх господарських операцій за звітний період. Для ТзОВ «Пластхім Україна» оборотно-сальдова відомість дає можливість оцінити обсяг визнаних доходів, величину собівартості реалізованої плівки, суму податкових зобов'язань із ПДВ та результат діяльності.

Зібрана інформація в оборотно-сальдових відомостях систематизується у Головній книзі, яка є найважливішим підсумковим регістром бухгалтерського обліку. До Головної книги потрапляють узагальнені дані за всіма рахунками, у тому числі за доходами (701, 704, 712). На основі Головної книги формуються фінансова та податкова звітність підприємства.

У таблиці 2.17 систематизовано основні форми фінансової та податкової звітності, у яких ТОВ «Пластхім Україна» відображає доходи, із зазначенням специфіки їх подання та основних елементів, що характеризують процес формування та розкриття інформації про доходи у звітності.

Таблиця 2.17. – Відображення доходів у фінансовій та податковій звітності підприємства

Форма звітності	Відображення доходів	Елементи, що стосуються доходів	Роль для аналізу діяльності
Форма № 1 «Баланс»	доходи відображаються опосередковано	– дебіторська заборгованість покупців; – грошові кошти; – податкові зобов'язання, пов'язані з реалізацією	дозволяє визначити ліквідність, стан розрахунків із покупцями та обсяг ПДВ-зобов'язань
Форма № 2 «Звіт про фінансові результати»	доходи подаються повно та структуровано	– чистий дохід від реалізації продукції; – інші операційні доходи; – фінансові доходи; – інші доходи	дає змогу оцінити прибутковість діяльності, ефективність продажів та структуру доходів
Форма № 5 Примітки до фінансової звітності	розкривають додаткову інформацію щодо доходів	– структура доходів; – облікова політика щодо визнання доходів; – характер окремих операцій та ринку збуту	забезпечує прозорість звітності та глибину аналітичної інформації
Податкова декларація з ПДВ	доходи подаються через базу оподаткування та податкові зобов'язання	– оподаткування доходів за першою подією (відвантаження/оплата); – податкова накладна в ЄРПН; – коригування доходів (повернення, знижки, виправлення)	використовується для контролю податкових розрахунків
Декларація з податку на прибуток підприємств	доходи відображаються через фінансовий результат до оподаткування	– прибуток із Форми № 2; – враховуються доходи від реалізації продукції та вторинної сировини; – виконуються коригування на податкові різниці згідно ПКУ	забезпечує розрахунок податку на прибуток підприємства

Джерело: складено автором.

Отже, можна стверджувати, що система відображення доходів на виробничому підприємстві є комплексною та багаторівневою, оскільки охоплює

як фінансові, так і податкові аспекти формування інформації про результати діяльності.

В цілому відображення доходів у фінансовій та податковій звітності утворює цілісну систему, яка забезпечує достовірність, прозорість та контрольованість показників. Такий підхід дозволяє підприємству формувати повну інформаційну базу для оцінки ефективності діяльності та дотримання вимог чинного законодавства. Для виробничого підприємства, такого як ТОВ «Пластхім Україна», це особливо важливо, оскільки структура доходів охоплює різні види операцій – від реалізації основної продукції до продажу вторинної сировини та потребує коректного документального й облікового відображення на всіх етапах.

Висновки до розділу 2

1. Розглянуто діяльність промислових підприємств за п'ять років. За цей період кількість промислових підприємств в Україні скоротилася на 8,35 %, показуючи загальну негативну тенденцію під впливом зовнішніх викликів. У Волинській області спостерігається інша динаміка – кількість підприємств зросла на 6,16 %. Чисельність зайнятих працівників в промисловості України за цей же період зменшилась і таку ж динаміку мають і показники у Волинській області.

2. Встановлено, що обсяги виробництва промислової продукції, валовий операційний дохід за секторами промисловості та суб'єктів господарювання з виробництва виробів із пластмас за період 2020-2025 рр. в Україні та Волинській області мають нестабільну динаміку: зростають у 2021 році, суттєво знижуються у 2022 році та за останні два роки показують позитивну динаміку.

3. Досліджено, що ТОВ «Пластхім Україна» є найбільшим суб'єктом господарювання з виробництва пластмасових виробів у Волинському регіоні.

Збитковість підприємства ТОВ «Пластхім Україна» має системний характер. Головна причина – зниження ефективності основної діяльності що призвело до того, що операційні витрати та інші збитки не були покриті, і чистий збиток різко зріс у 2024 році.

4. Показано, що облік доходів ТОВ «Пластхім Україна» регламентується наказом про облікову політику, який визначає ключові параметри визнання, оцінки, коригування та класифікації доходів, а також перелік первинних документів і підхід до відображення окремих доходів (зокрема від реалізації вторинної сировини);

5. Узагальнено процес формування доходів підприємства у вигляді структурно-логічної схеми, що відображає послідовність руху інформації від господарської операції до її відображення у фінансовій звітності та підкреслює визначальну роль первинних документів для моменту визнання доходу;

6. Систематизовано документальне забезпечення обліку доходів і наведено відповідні бухгалтерські проведення за типовими операціями реалізації ВОРР-плівки, включно з нарахуванням ПДВ, коригуваннями доходу через знижки/повернення та операціями з вторинної сировиною, що підтверджує комплексність виробничо-збутового циклу;

7. Обґрунтовано, що журнали-ордери, оборотно-сальдова відомість і Головна книга забезпечують систематизацію та контроль коректності відображення доходів на рахунках 701, 704, 712, а фінансова й податкова звітність формують цілісну інформаційну базу для аналізу діяльності та виконання законодавчих вимог

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ПЛАСТМАС

В умовах зростаючої конкуренції, змін податкового законодавства та цифровізації бізнес-процесів традиційні підходи до обліку доходів часто виявляються недостатніми. Це обумовлює необхідність виявлення конкретних проблем діючої системи обліку доходів та обґрунтування напрямів її вдосконалення на виробничих підприємствах.

Доходи ТОВ «Пластхім Україна» регулюються нормами національних стандартів бухгалтерського обліку, податкового законодавства, а також внутрішніми положеннями підприємства, проте, на практиці виникає низка проблем (рисунок 3.1).

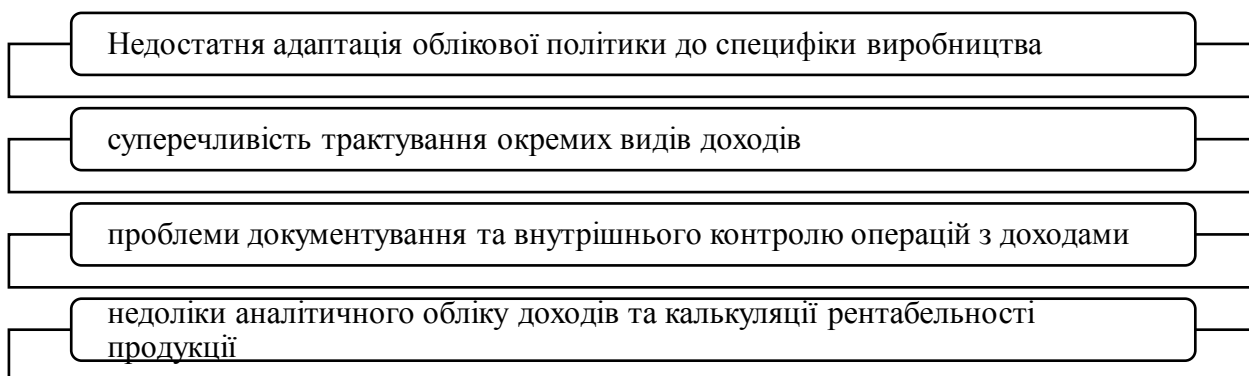

Рисунок 3.1 Основні проблеми організації обліку доходів
ТОВ «Пластхім Україна»

Джерело: власна розробка автора.

Розглянемо детальніше кожну із зазначених проблем, акцентуючи увагу на їх змісті та впливі на систему документування обліку доходів, а також надамо конкретні пропозиції щодо їх усунення.

Облікова політика підприємства здебільшого має шаблонний характер і не враховує галузевих особливостей переробки полімерної сировини, випуску широкого асортименту плівкової продукції та роботи за індивідуальними

замовленнями. Зокрема, не деталізовано порядок визнання доходів за довгостроковими контрактами (наприклад, на постачання плівки партіями протягом року), не визначено окремо підходи до обліку доходів від переробки давальницької сировини та контрактного виробництва під торговими марками замовників. В обліковій політиці відсутні чіткі положення щодо відображення різних видів знижок (об'ємних, сезонних, маркетингових), бонусів за досягнення певних обсягів закупівель, штрафних санкцій та повернень бракованої продукції. Унаслідок цього працівники бухгалтерії змушені приймати ситуативні рішення, що зумовлює різне трактування операцій із однаковим економічним змістом.

З метою мінімізації суб'єктивних підходів до відображення доходів у ТОВ «Пластхім Україна» було розроблено та запропоновано до затвердження наказ «Про внесення змін до Положення про облікову політику ТОВ «Пластхім Україна», який уточнює порядок визнання доходів за довгостроковими договорами, операціями з переробки давальницької сировини, контрактного виробництва під торговими марками замовників, а також регламентує облік знижок, бонусів, повернень і штрафних санкцій (додаток А).

Наступним недоліком на виробничому підприємстві є різні підходи до відображення окремих видів доходів у бухгалтерському обліку. Наприклад, частина сум, отриманих від покупців як компенсація за термінову доставку, може відноситись до інших операційних доходів, або до складу доходу від реалізації продукції. Така ж ситуація є з курсовими різницями за експортними контрактами: вони можуть обліковуватися як інші операційні доходи або фінансові доходи без чіткої методичної логіки. До того ж, маркетингові бонуси та премії, які фактично зменшують дохід від реалізації, частково відображаються як витрати на збут, що завищує обсяг виручки та викривляє показники рентабельності. Така суперечливість трактування доходів унеможливує коректне порівняння фінансових результатів за періодами, ускладнює аналіз прибутковості окремих видів продукції та створює потенційні ризики при податкових перевітках.

Узагальнені пропозиції щодо усунення неоднорідності відображення доходів на ТОВ «Пластхім Україна» наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. – Пропозиції щодо впорядкування відображення окремих видів доходів у бухгалтерському обліку ТОВ «Пластхім Україна»

Напрямок проблеми	Ситуація	Запропоновані заходи	Очікуваний ефект
Компенсація товариству за термінову доставку	Суми за термінову доставку інколи відображаються на рах. 719, а інколи на рах. 703	Усі компенсації доставки відносити на субрахунок 703 (з окремою аналітикою «компенсація доставки»), як складову доходу від реалізації продукції	Уніфікація відображення операцій, коректний розрахунок виручки та рентабельності,
Класифікація курсових різниць	Курсові різниці за експортними контрактами обліковуються, то як інші операційні доходи (рах. 714), то як фінансові доходи (рах. 744)	Зазначити у політиці: курсові різниці за монетарними статтями операційної діяльності (дебіторська забор./ кредиторська за продукцію) – на 714/945; за кредитами та позиками – на 744/974. Додати таблицю «тип статті – рахунок курсових різниць»	Розмежування операційних і фінансових результатів, можливість аналізу впливу курсових коливань на експортні операції, зменшення претензій з боку аудиторів і податкових органів
Маркетингові бонуси та премії покупцям	Бонуси і річні премії за обсяг закупівель частково показуються як витрати на збут (рах. 93), що завищує дохід від реалізації	Визначити в обліковій політиці, що всі бонуси/премії, прив'язані до обороту, обліковуються як вирахування з доходу – субрахунок 704 (аналітика «маркетингові бонуси»), а не як витрати на збут	Реальне відображення чистого доходу, коректні показники маржі та рентабельності, прозорість цінової та бонусної політики
Структура плану рахунків та аналітики	Відсутня деталізація доходів і коригувань за видами операцій, що ускладнює аналіз	Уточнити робочий план рахунків: 703/1 – дохід від реалізації продукції; 703/2 – компенсація доставки; 704/1 – договірні та об'ємні знижки; 704/2 – маркетингові бонуси; 704/3 – повернення й реклаमाції	Підвищення аналітичності обліку, можливість швидкого формування управлінської звітності за видами коригувань доходу
Відсутність єдиного алгоритму відображення «проблемних» операцій	Бухгалтери змушені приймати ситуативні рішення щодо класифікації доходів	Розробити та затвердити «Таблицю типових господарських операцій з доходами», де для кожного кейсу (термінова доставка, бонуси, курсові різниці) наведено: первинні документи, рахунки (Дт/Кт), статті фінансової звітності	Зниження суб'єктивності рішень, можливість швидкої внутрішньої перевірки правильності відображення операцій

Джерело: власна розробка автора.

На нашу думку, реалізація наведених пропозицій, дозволить ТОВ «Пластхім Україна» уніфікувати підходи до класифікації та відображення доходів, забезпечити методичну узгодженість облікових рішень і зменшити суб'єктивність дій бухгалтерів.

Документальне оформлення реалізації продукції на ТОВ «Пластхім Україна» характеризується фрагментарністю та значною часткою ручної обробки даних. Заявки від відділу збуту, накладні зі складу готової продукції, акти узгодження цін і знижок, додаткові угоди до договорів часто зберігаються у різних підрозділах у вигляді окремих файлів Excel або паперових примірників. Це призводить до затримок в оформленні первинних документів, помилок у реквізитах податкових накладних, неузгодженості дат відвантаження і визнання доходів. У результаті зростає ризик втрати частини доходів, виникнення претензій з боку контрагентів та контролюючих органів, а також погіршується прозорість формування фінансового результату підприємства.

На рисунку 3.2 узагальнено напрями вдосконалення документального оформлення операцій з реалізації продукції ТОВ «Пластхім Україна».

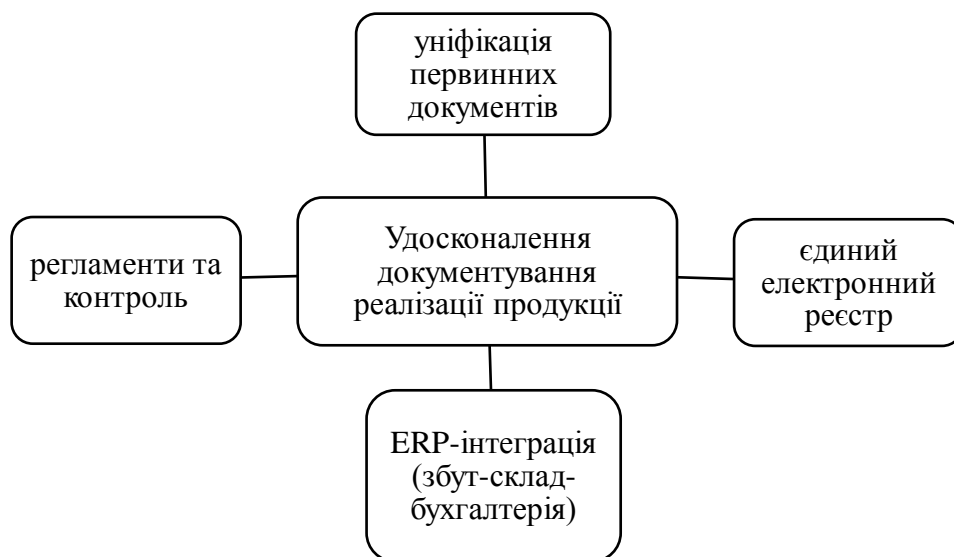

Рисунок 3.2 Напрями удосконалення документального оформлення реалізації продукції у ТОВ «Пластхім Україна»

Джерело: власна розробка автора.

Запропоновано переходити від фрагментарного паперового та Excel-документообігу до уніфікованих форм первинних документів, ведення єдиного електронного реєстру відвантажень, інтеграції процесів збуту, складу та бухгалтерії в межах ERP-системи, формалізації внутрішніх регламентів і контролів. Це дозволяє мінімізувати затримки в оформленні первинних документів, зменшити кількість помилок у податкових накладних і підвищити прозорість формування фінансових результатів підприємства.

Попри значну номенклатуру продукції (плівки різної товщини, пакети, мішки, термоусадкові матеріали тощо), аналітичний облік доходів на підприємстві переважно ведеться в укрупненому розрізі – за групами товарів чи видами діяльності. У бухгалтерських регістрах не завжди забезпечується деталізація за конкретними номенклатурними позиціями, каналами збуту, клієнтськими сегментами чи окремими контрактами. Це ускладнює визначення маржинального доходу та реальної рентабельності різних видів продукції, зокрема спеціалізованих або малосерійних замовлень. Для частини продукції собівартість розраховується на основі середніх показників, без урахування фактичних витрат сировини та енергоносіїв, відмінностей у технологічних режимах, простоїв обладнання, відсотка браку. Таким чином, підприємство не завжди має об'єктивну інформацію про те, які позиції є дійсно прибутковими, а які – фактично генерують збитки або низьку маржу. Це знижує якість цінової політики, ускладнює оптимізацію асортименту та прийняття стратегічних рішень щодо розвитку окремих напрямів виробництва.

З метою практичної реалізації запропонованих заходів щодо поглиблення аналітичного обліку доходів та оцінки рентабельності продукції на ТОВ «Пластхім Україна» доцільно сформувати систему аналітичних таблиць, що відображають доходи в розрізі номенклатурних позицій, клієнтських сегментів і каналів збуту, а також результати розрахунку маржинального доходу та класифікації продукції за рівнем прибутковості.

Узагальнений приклад структури такого аналітичного обліку наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. – Аналітичний облік доходів за номенклатурними позиціями
ТОВ «Пластхім Україна»

Код продукції	Найменування продукції	Канал збуту	Клієнт / сегмент	Обсяг реалізації, кг	Дохід від реалізації, грн	Знижки і бонуси, грн	Чистий дохід, грн
PL-050-38	плівка ПЕ високого тиску, 50 мкм, рукав 380 мм	внутрішній ринок	виробник харчової продукції	12500	1250000	62500	1187500

Джерело: власна розробка автора.

Запропонована форма аналітичного обліку має вирішальне значення для глибокого розуміння бізнес-процесів ТОВ «Пластхім Україна». Вона дозволяє не просто відстежувати загальні цифри, а детально агрегувати обсяг реалізації та чистий дохід за кожною номенклатурною позицією та за окремими сегментами клієнтів (наприклад, за географією, галуззю промисловості чи розміром замовника).

Така деталізація спрощує проведення аналізу маржинального доходу і є необхідною передумовою для подальшого його розрахунку. Зіставляючи доходи по кожній позиції з відповідними змінними витратами, можна об'єктивно оцінити рентабельність кожного виду продукції та клієнтського сегмента і прийняти обґрунтовані управлінські рішення щодо структури асортименту.

Приклад розрахунку маржинального доходу для окремої номенклатурної позиції наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3. – Розрахунок маржинального доходу за видами продукції
ТОВ «Пластхім Україна»

Код продукції	Найменування	Чистий дохід, грн	Змінні витрати, грн	Маржинальний дохід, грн	Маржинальна рентабельність, %
PL-050-38	плівка ПЕ високого тиску, 50 мкм, рукав 380 мм	1187500	910000	277500	23,4

Джерело: власна розробка автора.

Як видно з таблиці 3.3, розрахунок маржинального доходу дає змогу оцінити не лише абсолютний фінансовий результат за конкретною позицією, а й її маржинальну рентабельність, що є важливим орієнтиром для подальшого коригування цінової політики та пріоритету виробництва.

Для усунення потенційних викривлень та підвищення точності визначення рентабельності продукції на підприємстві доцільно відходити від використання лише загальної, усередненої собівартості. Натомість, важливим є запровадження більш деталізованого підходу, який передбачає пряме зіставлення усереднених планових показників собівартості із фактичною собівартістю, розрахованою безпосередньо для кожного окремого замовлення, виробничої серії чи партії продукції. Такий метод дозволяє не тільки точно оцінити реальну прибутковість конкретного контракту, але й оперативно виявити неефективні процеси, обґрунтовано встановити ціни та прийняти зважені управлінські рішення щодо оптимізації виробництва. Приклад такого порівняння наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4. – Порівняння середньої та фактичної собівартості продукції у ТОВ «Пластхім Україна»

Код продукції	Найменування	Середня собівартість, грн/кг	Фактична собівартість за замовленням, грн/кг	Відхилення, грн/кг	Відхилення, %
PL-050-38	плівка ПЕ високого тиску, 50 мкм, рукав 380 мм	70,0	72,8	2,8	4,0

Джерело: власна розробка автора.

Наведені дані свідчать, що фактична собівартість окремих замовлень може перевищувати середній показник, що без урахування такого відхилення призводить до завищеної оцінки рентабельності продукції та не дає можливості своєчасно реагувати на зростання витрат.

Удосконалення аналітичного обліку доходів дає можливість провести оцінку прибутковості не лише окремих видів продукції, а й клієнтських

сегментів. Приклад такої сегментації за маржинальним доходом показано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5. – Доходи та маржинальний дохід за клієнтськими сегментами
ТОВ «Пластхім Україна»

Сегмент клієнтів	Приклад клієнтів	Обсяг реалізації, кг	Чистий дохід, грн	Маржинальний дохід, грн	Маржинальна рентабельність, %
Виробники харчової продукції	ТОВ «ФудПак», ПП «СмакПлюс»	40000	3900000	900000	23,1

Джерело: власна розробка автора.

Аналіз маржинального доходу в розрізі клієнтських сегментів дає змогу виявити найбільш важливі для підприємства групи споживачів, формувати для них диференційовану цінову та бонусну політику й, за потреби, переглядати умови співпраці з малоприбутковими сегментами.

Окремим напрямом удосконалення є оцінка ефективності різних каналів збуту (внутрішній ринок, експорт, дилерські мережі тощо) з позицій їхнього внеску в загальний маржинальний дохід. Приклад такої аналітики наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6. – Аналіз доходів і маржинального доходу за каналами збуту
ТОВ «Пластхім Україна»

Канал збуту	Обсяг реалізації, кг	Чистий дохід, грн	Змінні витрати, грн	Маржинальний дохід, грн	Частка в загальному маржинальному доході, %
Експорт до країн ЄС	150000	18000000	13800000	4200000	45,0

Джерело: власна розробка автора.

Як показує приклад, окремі канали збуту (зокрема експортний напрям) можуть формувати значну частку загального маржинального доходу підприємства, що обґрунтовує необхідність їхнього пріоритетного розвитку й ретельного моніторингу умов поставок і цін.

На основі розрахованого маржинального доходу доцільно здійснити класифікацію номенклатурних позицій за рівнем їхньої прибутковості, що дозволяє визначити асортиментну політику підприємства. Приклад такої класифікації наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7. – Класифікація номенклатурних позицій за рівнем маржинального доходу ТОВ «Пластхім Україна»

Код продукції	Найменування	Чистий дохід, грн	Маржинальний дохід, грн	Маржинальна рентабельність, %	Категорія
PL-050-38	плівка ПЕ високого тиску, 50 мкм, рукав 380 мм	1187500	277500	23,4	лідер продажів

Джерело: власна розробка автора.

Запропонована класифікація дає змогу виділити високорентабельні позиції, які забезпечують основний маржинальний дохід, та відокремити низькорентабельні вироби, що потребують перегляду цін, оптимізації технології виготовлення або, за певних умов, виведення з асортименту.

Узагальнюючи викладене вище, можна зазначити, що запропоноване поглиблення аналітичного обліку доходів у розрізі номенклатури, клієнтів і каналів збуту, доповнене розрахунком маржинального доходу та порівнянням фактичної й середньої собівартості, створює для ТзОВ «Пластхім Україна» цілісну інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Формування відповідної системи таблиць і управлінської звітності дозволяє ідентифікувати прибуткові й збиткові позиції, оптимізувати асортимент, скоригувати цінову та бонусну політику і, в підсумку, підвищити ефективність використання ресурсів та рентабельність діяльності підприємства.

У цілому всі запропоновані заходи спрямовані на комплексне усунення методичних і організаційних недоліків обліку доходів ТОВ «Пластхім Україна» шляхом стандартизації правил визнання та класифікації доходів, цифровізації документообігу й поглиблення аналітики для підвищення достовірності

звітності, спрощення проведення аналізу маржинального доходу та підвищення ефективності управлінських рішень.

Висновки до розділу 3

1. Обґрунтовано необхідність актуалізації облікової політики з урахуванням галузевої специфіки, а також формалізації правил обліку знижок, бонусів, повернень і штрафних санкцій, що зменшує суб'єктивність рішень бухгалтерії та забезпечує єдині підходи до однакових операцій.

2. Розроблено та запропоновано до затвердження фрагмент змін до Положення про облікову політику, який уточнює порядок визнання доходів за окремими моделями договорів і регламентує відображення коригувань виручки, що підвищує методичну узгодженість обліку.

3. Запропоновано комплекс заходів щодо усунення неоднорідності відображення окремих видів доходів, включно з єдиними правилами обліку компенсації доставки, курсових різниць за експортними контрактами та маркетингових бонусів як вирахувань з доходу, а також удосконаленням робочого плану рахунків і аналітики.

4. Обґрунтовано напрями цифровізації та стандартизації документального оформлення реалізації: перехід до уніфікованих форм первинних документів, єдиного електронного реєстру відвантажень, інтеграції процесів збут-склад-бухгалтерія в ERP-системі, що знижує ризик помилок і неузгодженості дат.

5. Розроблено систему аналітичних таблиць, які забезпечують деталізацію доходів за номенклатурою, сегментами клієнтів і каналами збуту та дозволяють розраховувати маржинальний дохід, порівнювати середню й фактичну собівартість, а також класифікувати продукцію за рівнем прибутковості для оптимізації асортименту й цінової політики.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи теоретичні і практичні питання обліку і аналізу доходів підприємств, в роботі зроблено висновки.

1. Проведено дослідження напрацювань науковців щодо визначення суті та класифікації доходів, ведення обліку і аналізу доходів підприємств з виробництва виробів із пластмас, що дало можливість пересвідчитись в актуальності теми дослідження для сучасного господарського середовища. Підходи науковців щодо обліку та аналізу доходів відіграють суттєву роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємств та дотриманні законодавства.

2. Систематизовано і надано оцінку нормативно-правовій базі регулювання обліку доходів виробничих підприємств, виокремлено її рівні (законодавчий, стандарти бухгалтерського обліку, податкове регулювання, галузеві регламенти та внутрішні документи підприємства) й визначено їхній вплив на порядок визнання, оцінювання та розкриття доходів у фінансовій звітності. У результаті встановлено найбільш проблемні зони практичного застосування норм: наявність розбіжностей між фінансовими й податковими підходами (момент визнання, класифікація окремих надходжень, коригування виручки знижками або бонусами), недостатня деталізація вимог до документування окремих операцій та потреба у посиленні внутрішнього контролю як елемента нормативного забезпечення обліку доходів на рівні підприємства.

3. Визначено, що наукові підходи вітчизняних вчених до аналізу доходів є досить різноманітними і передбачають використання різних методик аналізу (інструментарію аналізу) та мають перспективи подальшого розвитку. Дослідники активно вивчають і обґрунтовують доцільність проведення аналізу в часовому періоді з використанням різноманітних методів, способів і прийомів. Значна увага науковцями приділяється факторному аналізу у дослідженні доходів підприємства, оскільки він дозволяє кількісно визначити, чому саме змінився загальний обсяг доходу і які чинники викликали його динаміку.

4. Проведено статистичну оцінку діяльності промислових підприємств України та Волинської області, зокрема тих, основним видом діяльності яких є виробництво виробів із пластмас та визначено:

– промисловість відіграє важливу роль в економіці країни та Волинського регіону, забезпечуючи видобуток залізної руди, вугілля, газу, продуктів харчування, металопрокату, машин та обладнання, хімічної продукції, одягу та будівельних матеріалів, виробництво та розподіл електроенергії, забезпечення потреби у воді промислових підприємств та домогосподарств, створення екологічної безпеки та санітарного добробуту;

– обсяги виробництва промислової продукції в Україні та Волинській області не мають стабільної динаміки, але за п'ять років зросли на 20,83 % та у 2,1 разу, відповідно; аналогічну динаміку мають і обсяги виготовленої продукції підприємствами з виробництва виробів із пластмас та валовий операційний дохід. Показники свідчать про відновлення обсягів виробництва і доходів промислових підприємств у 2024 році.

– діяльність ТОВ «Хімпласт Україна», як одного з найбільших підприємств на Волині з виробництва виробів із пластмас, характеризується переважаючою часткою чистого доходу від реалізації продукції (97 % - 99 %) у загальній величині доходу підприємства, але ділова активність підприємства є фінансово неефективною, рівень його фінансової незалежності знижується.

5. Обґрунтовано методичні підходи до визнання, оцінювання, документального оформлення та аналітичного відображення доходів на підприємствах з виробництва виробів із пластмас із урахуванням галузевої специфіки (широка номенклатура, партійність виготовлення та відвантаження, різні одиниці виміру, індивідуальні замовлення, знижки або бонуси, повернення, експортні операції та курсові різниці).

6. Розроблено комплекс організаційно-методичних і прикладних заходів, спрямованих на підвищення достовірності, своєчасності й аналітичності обліку доходів ТзОВ «Пластхім Україна», що включає: удосконалення положень облікової політики (єдині правила класифікації доходів, коригувань виручки,

відображення курсових різниць, бонусів і знижок), стандартизацію документування та регламентацію документообігу (узгодження цін/знижок, контроль дат відвантаження і визнання доходу), поглиблення аналітичного обліку і формування управлінської звітності для маржинального аналізу.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Концептуальна основа фінансової звітності. Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU17081?ed=2021_08_27. (дата звернення: 07.09.2025).
2. Дохід від договорів з клієнтами: Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 15, затв. Наказом МФУ від 29.12.2017 р. № 1113. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf. (дата звернення: 07.09.2025)
3. Дохід: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15, затв. Наказом МФУ від 29.11.1999р. № 290. URL. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 07.09.2025)
4. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затв. Наказом МФУ від 28.02.2013 р. № 336/22868.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
5. Основні засоби: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7, затв. Наказом МФУ від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 07.09.2025).
6. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10, затв. Наказом МФУ від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 07.09.2025).
7. Яворська Т. І., Соболевська О. О. Теоретичні аспекти сутності доходів та їх класифікація. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2020. № 2 (42). С. 101-107.
8. Статистичний збірник «Сільське господарство України». Державна служба статистики України статистики України. 2020. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2025).
9. Фальченко О., Волобуєв О. Особливості класифікації доходів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Національного технічного*

університету" Харківський політехнічний інститут"(економічні науки), 2021, № 3: С. 68-71.

10. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*, 2020, 6. С. 77-86. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3130&i=8> (дата звернення: 07.09.2025).

11. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. № 6 (2). С. 35-43, 2022. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/en2021-6-t2-06.pdf> (дата звернення: 07.09.2025).

12. Степаненко О.І., Матковська В.О. Класифікація доходів і витрат для потреб обліку та управління. *Інфраструктура ринку* Вип. 79. 2024 С. 68-75 URL: <https://www.researchgate.net/publication/383504898> (дата звернення: 07.09.2025).

13. Попович О., Задерака Н., Федоренко Д. Теоретичні аспекти формування доходів підприємств та шляхи підвищення їх рівня. *Молодий вчений*, №3 (79), 2020. С. 242-245.

14. Конституція України від 28 червня 1996 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.09.2025)

15. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

16. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

17. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07. 1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

19. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

20. Дубініна М. В., Чебан Ю. Ю., Сирцева С. В. та Лугова О. І. Інтеграція обліку та фінансової аналітики у внутрішній звітності для прийняття рішень щодо управління доходами. *Інвестиції: практика та досвід*. № 13. 2025. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22237/1/Inv%2b13-2025St7.pdf> (дата звернення: 23.09.2025).

21. Рибаківа Л. П., Симочко М. І. та Бобров-Понзень Д. В. Деякі аспекти обліку та оподаткування доходів підприємств. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Вип. 44. 2025. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1534/1330> (дата звернення: 23.09.2025).

22. Бержанір І. А. Нормативно-правове регулювання обліку доходів підприємства. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (присвячена пам'яті професора Григорія Євтіювича Мазнева)* (м. Харків, 6-7 березня 2025 року). Харків: ДБТУ. Ч. 1. 2025. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/18164/1/Normat_prav_reh_obl_doh.pdf (дата звернення: 23.09.2025).

23. Бондаренко Н. М., Гончар К. С. Деякі аспекти обліку та аналіз доходів промислових підприємств. *Економічний простір*. № 180. 2022. С. 195-201. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1136/1095> (дата звернення: 23.09.2025).

24. Onie S., Ma L., Spiropoulos H., Wells P. An evaluation of the impacts of the adoption of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. *Accounting & Finance*. 2023, Т. 63, Вип. S1, С. 953–973. <https://doi.org/10.1111/acfi.12978> (дата звернення: 23.09.2025).

25. Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Мельничук І. В., Бурденюк Т. Г. Міжнародні стандарти обліку та звітності: підручник / за заг. ред. проф.

А. І. Крисоватого та проф. В. М. Панасюк. Тернопіль: ЗУНУ. В-во «Економічна думка». 2021. С. 517-519.

26. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами [Електронний ресурс] // *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 77-86. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2020/10.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

27. Московчук А.Т., Дорош В.Ю. Ретроспективна аналітична оцінка результативності діяльності підприємницьких структур. *Економічний форум*. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2023. №2. С.72-80. URL:<http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyforum/issue/view/40/57> (дата звернення: 11.10.2025).

28. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Мелітополь: Люкс, 2021. 260 с.

29. Кубіній Н.Ю., Данайканич О. В., Кубіній В. В. Методичні аспекти аналізу доходу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*, 2020, 1 (55): 97-102. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b93d020-5f93-4093-8e15-6d79e2d581b8/content> (дата звернення: 11.10.2025).

30. Гайбура Ю. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка* № 38 2023. С.118-123 URL:https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/152/128 (дата звернення: 11.10.2025).

31. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 р. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf / (дата звернення: 21.10.2025).

32. Показники діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями (2010-2024) Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/knp_ekv_ved_13_23.xlsx (дата звернення: 21.10.2025).

33. Показники діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями (2010-2024) Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, осіб. Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/knp_ekv_ved_13_23.xlsx

(дата звернення: 21.10.2025).

34. Кількість найманих працівників в еквіваленті повної зайнятості у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності за 2013-2024 роки.

Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/knp_ekv_ved_13_23.xlsx

(дата звернення: 21.10.2025).

35. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2013-2024). Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/ovpsg_ek_2013_2022_u.x

[lsx](#) (дата звернення: 21.10.2025).

36. Валовий операційний дохід суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2013-2024). Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdp/pdp_ue/new/vodsg_rik.xls

[x](#) (дата звернення: 21.10.2025).

37. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання з виробництва виробів із пластмас (2013-2024). Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/ovpsg_ek_2013_2022_u.x

[lsx](#) (дата звернення: 21.10.2025).

38. Валовий операційний дохід суб'єктів господарювання з виробництва виробів із пластмас (2013-2024). Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdp/pdp_ue/new/vodsg_rik.xls

[x](#) (дата звернення: 21.10.2025).

39. Кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016-2023 роках. Головне управління статистики у Волинській області. URL:

<http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/prom.html> (дата звернення: 28.10.2025).

40. Кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2024 році. Головне управління статистики у Волинській області. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_10ut.htm (дата звернення: 28.10.2025).

41. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2016-2023 роках. Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/prom.html> (дата звернення: 28.10.2025).

42. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2024 році. Головне управління статистики у Волинській області. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/27_3.htm (дата звернення: 28.10.2025).

43. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності промисловості у 2016-2023 роках Головне управління статистики у Волинській області. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_16.htm (дата звернення: 28.10.2025).

44. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності промисловості у 2024 році. Головне управління статистики у Волинській області. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/13_16ut.htm (дата звернення: 28.10.2025).

45. Каталог компаній України. Виробництво виробів із пластмас у Волинській області. YC Market. URL: <https://catalog.youcontrol.market/22.29/volynska-oblast> (дата звернення: 28.10.2025).

46. Голубєв. В.О. Методичні підходи до аналізу доходів підприємства. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах*

глобалізації економіки: тези доп. XVI Міжнар. наук.-практ. конф, (2 листопада 2024 р). / відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 18. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2024. С. 97-99.

47. ТОВ «Пластхім Україна». Фінансова звітність за рік, що закінчився. URL: <https://plastchim.ua/information/> (дата звернення: 28.10.2025).

48. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом МФУ від 30.11.99 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 03.11.2025).